

Rzeczpospolita Cyfrowa

CYFROWA TRANSFORMACJA
REMEDIUM NA PANDEMIĘ
COVID-19

INSTYTUT
NOWEJ EUROPY

Sfinansowano przez Narodowy Instytut
Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa
Obywatelskiego ze środków Programu Rozwoju
Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030

INSTYTUT NOWEJ EUROPY

INSTYTUT
NOWEJ EUROPY

FUNDACJA INSTYTUT NOWEJ EUROPY

kontakt@ine.org.pl

Doradczo-analityczna organizacja pozarządowa, działająca w obszarze polityki międzynarodowej, gospodarki i bezpieczeństwa międzynarodowego. Instytut wspiera decydentów politycznych poprzez przedstawianie im opinii eksperckich, a także tworzy platformy wymiany myśli akademikom, publicystom i komentatorom. Aktywne uczestnictwo organizacji w debacie publicznej wyrażane jest publikacją raportów, pogłębionych analiz i wywiadów ze specjalistami.

W ramach Instytutu funkcjonują obecnie programy poświęcone bezpieczeństwu europejskiemu, Indo-Pacyfikowi oraz Trójomorzu.

CZYM SIĘ ZAJMUJEMY?

INNOWACJE

- Przyszłość administracji publicznej
- Efektywna współpraca pomiędzy ministerstwami
- Polityka innowacyjna
- Polityka przemysłowa
- Cyfryzacja kraju
- Podnoszenie wiedzy ekonomicznej obywateli
- Smart City

STOSUNKI I BEZPIECZEŃSTWO MIĘDZYNARODOWE

- Infrastruktura i geopolityka
- Sprawy europejskie
- Trójomorze
- Bliski Wschód
- Wschód (tereny dawnego ZSRR)
- Wzmacnianie bezpieczeństwa Polski

PRAWO, PODATKI I SPOŁECZEŃSTWO

- System podatkowy
- Regulacje gospodarcze
- Analiza legislacji i monitoring życia publicznego
- Promocja zrównoważonego rozwoju
- Wspieranie rozwoju kulturowego kraju
- Działania na rzecz rodziny

Kontakt w sprawie współpracy: kontakt@ine.org.pl

Więcej informacji o Instytucie na stronie: www.ine.org.pl

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ I:

ANALIZA STANU OBECNEGO. DIAGNOZA WYBRANYCH PROBLEMÓW POLSKIEJ GOSPODARKI

	/ 6
1.1. Polska gospodarka u progu pandemii	/ 7
1.2. Jeśli jest tak dobrze, to dlaczego jest tak źle	/ 10
1.3. Obraz gospodarki w dobie pandemii	/ 11
1.4. Rządowy rachunek sumienia	/ 14
1.5. Obraz cyfryzacji w Polsce	/ 15

ROZDZIAŁ II:

NOWOCZESNE PAŃSTWO USŁUGOWE. PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ SYSTEMOWYCH W RAMACH TRANSFORMACJI CYFROWEJ

	/ 18
2.1. Państwo usługowe: definicja i rola	/ 19
2.2. Polska 2021: państwo usługowe?	/ 20
2.3. Obszary które wymagają cyfrowej transformacji	/ 23
2.3.1. Edukacja	/ 23
2.3.2. Służba zdrowia	/ 26
2.3.3. Wymiar sprawiedliwości	/ 30

ROZDZIAŁ III:

REKOMENDACJE I PODSUMOWANIE

	/ 33
3.1. Rekomendacje strategiczne w zakresie cyfryzacji	/ 34
3.2. Rekomendacje branżowe	/ 35
3.2.1. Edukacja	/ 35
3.2.2. Służba zdrowia	/ 37
3.2.3. Wymiar sprawiedliwości	/ 37

ROZDZIAŁ IV:

AUTOR

/ 38

ANALIZA STANU OBECNEGO. DIAGNOZA WYBRANYCH PROBLEMÓW POLSKIEJ GOSPODARKI.

ROZDZIAŁ

1.1.

POLSKA GOSPODARKA U PRUGU PANDEMII

OSTATNIE KILKANAŚCIE MIESIĘCY TO OKRES ZDOMINOWANY PRZEZ COVID-19. PRZEZ PRYZMAT PANDEMII ANALIZOWALIŚMY KAŻDY TEMAT POLITYCZNY, SPOŁECZNY CZY GOSPODARCZY.

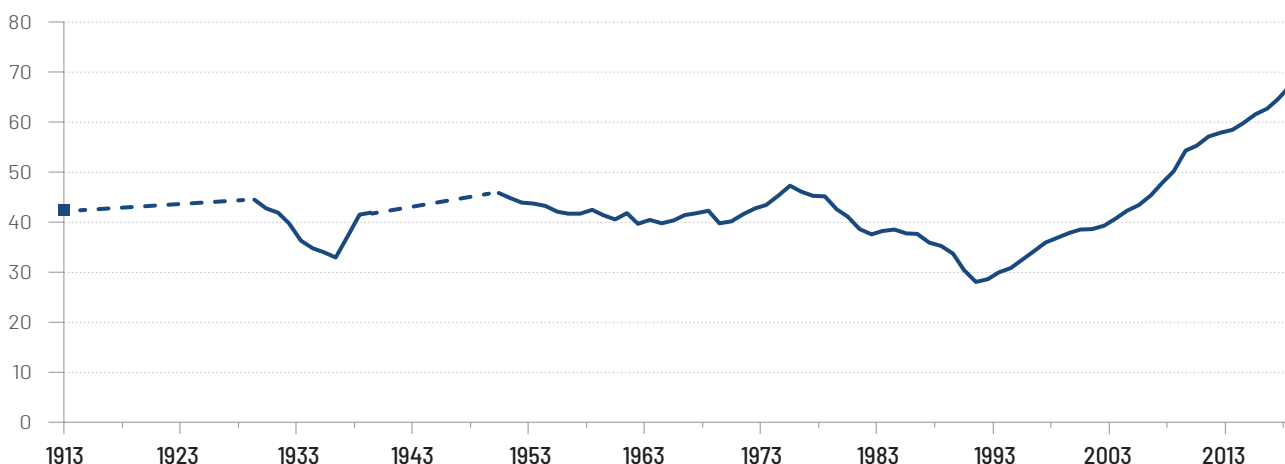
Truizmem będzie stwierdzenie, że koronawirus wyrócił do góry nasze dotychczasowe życie, nawyki, plany oraz spowodował niespotykaną niepewność, tak w wymiarze lokalnym, jak również globalnym. Pandemia odcisnęła swoje piętno także na gospodarkach narodowych. Nie było na świecie państwa, które – przynajmniej w pierwszej fazie pandemii – nie odczuło mocno wstrząsów ekonomicznych. Polska nie była wyjątkiem. Warto dokonać jednak szerszego spojrzenia na to, w jaki sposób koronakryzys wpłynął na naszą gospodarkę i jakie wywołał konsekwencje. Rozpoczniemy od punktu wyjścia, czyli szybkiego przeglądu stanu, w jakim u progu pandemii znajdowała się polska gospodarka, mająca za sobą 30-letni okres przemian i transformacji ustrojowej.

Nie brakuje głosów, że szczególnie ostatnia dekada była najlepszym okresem w gospodarczej historii Polski.

Wskazują na to m.in. analitycy banku PKO BP¹, a na potwierdzenie swojej tezy prezentują szereg kluczowych wskaźników makroekonomicznych. To przede wszystkim dynamiczny wzrost Produktu Krajowego Brutto, który po 1989 r., na skutek reform strukturalnych dodatkowo wzmocnionych wejściem Polski do Unii Europejskiej, osiągnął już poziom około 70 proc. średniej dla najbogatszych gospodarek europejskich (wykres 1).

W konsekwencji, dzięki temu, że polski PKB per capita po okresie transformacji systemowej utrzymywał się na wysokim i stabilnym poziomie około 4 proc. rocznie, przejście z grupy państw o średnim dochodzie do grupy państw o wysokim dochodzie zajęło Polsce mniej niż 15 lat. Eksperti Banku Światowego z uznaniem wskazują, że polskie reformy doby transformacji były właściwie uporządkowane i wdrożone. Szeroko zakrojone reformy zliberalizowały Polską gospodarkę i zapewniły konkurencyjność rynku krajowego².

\\ WYKRES 1. PKB PER CAPITA POLSKI VS ŚRĘDNIA DLA FRANCJI, NIEMIEC I WIELKIEJ BRYTANII

Źródło: Maddison Project Database, PKO Bank Polski.

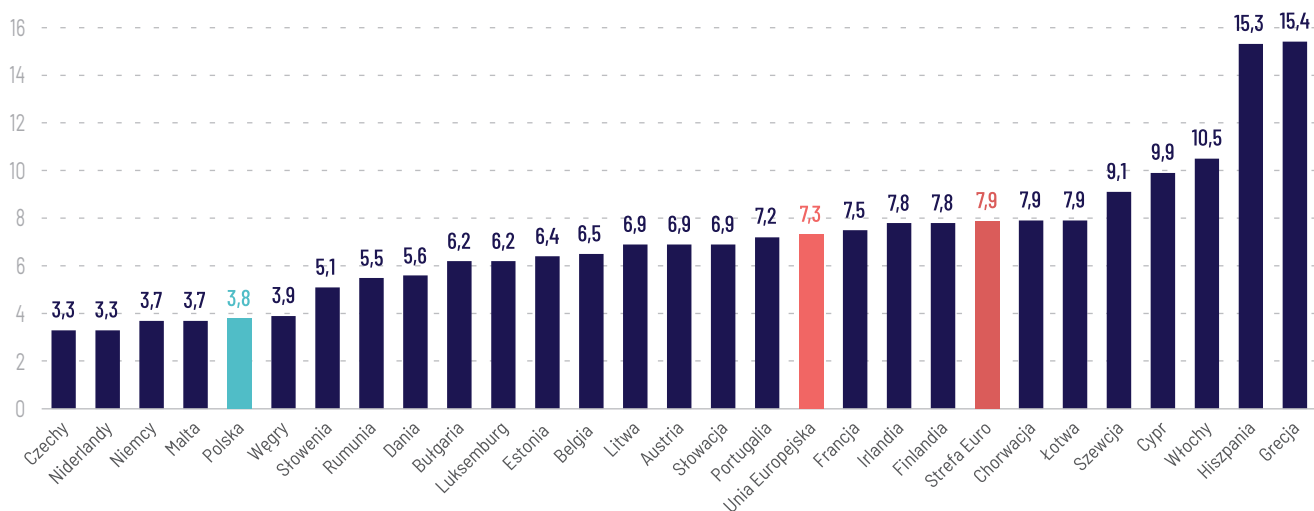
¹ Kwartałnik Ekonomiczny. Analizy Makroekonomiczne, Departament Analiz Ekonomicznych, PKO Bank Polski SA, https://www.pkobp.pl/media_files/a1e22ca2-c341-410d-87d0-e96cc615a718.pdf, dostęp: 18.10.2021.

² Lekcje z Polski – wnioski dla Polski: Zrównoważona transformacja w kierunku gospodarki o wysokim dochodzie, The World Bank, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/787171579106061904/pdf/Lessons-from-Poland-insights-for-Poland-a-sustainable-and-inclusive-transition-to-high-income-status.pdf>, dostęp: 18.10.2021.

Warto zwrócić uwagę na sytuację na rynku pracy. O ile jeszcze na początku obecnego stulecia dwucyfrowe bezrobocie rejestrowane dochodzące do 20 proc. było niestety niechlubną normą, w ostatnich latach doświadczyliśmy gwałtownego obniżenia stopy bezrobocia w Polsce³. I tak w kwietniu 2021 r., według pierwotnych danych Eurostat, Polska utrzymała status kraju o najniższej stopie bezrobocia w Unii Europejskiej. Z wynikiem 3,1 proc. (co przekłada się na liczbę 524 000 bezrobotnych)

bezpośrednio wyprzedziliśmy Czechy oraz Holandię⁴. Nawet fakt ostatniej zmiany metodologii przez Europejski Urząd Statystyczny przy obliczaniu stopy bezrobocia nie wpłynął znacząco na zmianę wyniku i pozycję Polski: po zmianie metodologii przez Eurostat, z wynikiem 3,8 proc. w maju Polska spadła na piąte miejsce w rankingu krajów z najniższym bezrobociem. Wyprzedzili nas m.in. Czesi i Niemcy⁵. W kolejnych miesiącach Polska utrzymała swój dobry wynik na tle innych państw unijnych.

\\ WYKRES 2. STOPA BEZROBOCIA W UE W MAJU 2021 R. (W PROC.)

Źródło: Eurostat.

3. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 1990-2021, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2021,4,1.html>, dostęp: 18.10.2021.

4. Stopa bezrobocia w Polsce nadal najniższa w UE, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Stopa-bezrobocia-w-UE-kwiecien-2021-r-8125119.html>, dostęp: 18.10.2021.

5. Unemployment by sex and age - monthly data, Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_m/default/table?lang=en, dostęp: 18.10.2021.

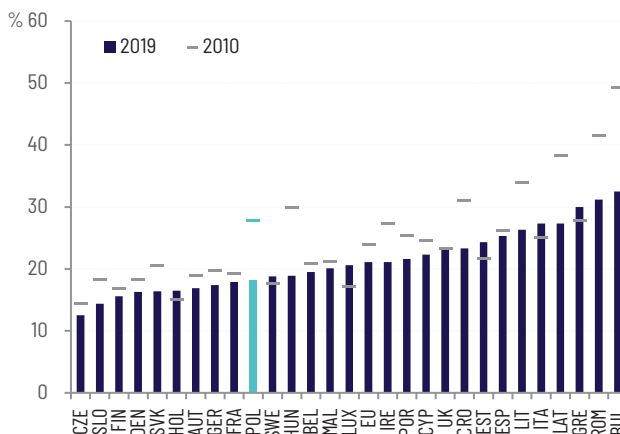
Z SYTUACJĄ NA RYNKU PRACY KORESPONDUJĄ KOLEJNE POZYTYWNE TRENDY. NA SKUTEK SPADKU BEZROBOCIA ORAZ ZWIĘKSZENIA TRANSFERÓW SPOŁECZNYCH, ZNACZNIE ZMNIĘSZYŁ SIĘ ZAKRES UBÓSTWA W POLSCE.

Zanotowaliśmy jeden z największych w UE spadków odsetek osób zagrożonych ubóstwem do poziomu poniżej unijnej średniej⁶ (wykres 3).

Biorąc pod uwagę powyższe, nie powinien nas zdziwić fakt, że Polska w ostatniej dekadzie poprawiła także swoje saldo migracji, sukcesywnie niwelując drastyczny odpływ obywateli, jaki nastąpił po wejściu do UE w 2004 r. W latach 2016-2019 w Polsce wydawano najwięcej pozwoleń na pobyt dla osób spoza UE spośród wszystkich państw UE (wykres 4)⁷. Według danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych⁸, na koniec kwietnia 2021 r. do ubezpieczeń społecznych w ZUS było zgłoszonych rekordowe ponad 780 tys. cudzoziemców. Wśród obcokrajowców zgłoszonych do ubezpieczeń, największą grupę – 75 proc. – stanowili obywatele Ukrainy. To dobre i stabilizujące informacje, nie tylko z punktu widzenia stanu finansów ZUS, ale przede wszystkim polskiej gospodarki. Warto jednocześnie odnieść te informacje do szerszego kontekstu i podkreślić, że głęboki niż demograficzny z lat 90. XX w., utrzymująca się od 2004 r. emigracja – zwłaszcza ludzi młodych – za granicę oraz niski współczynnik dzietności już w niedalekiej perspektywie będą powodować rosnące trudności w rozwoju demograficznym, na rynku pracy oraz w systemie zabezpieczenia społecznego⁹.

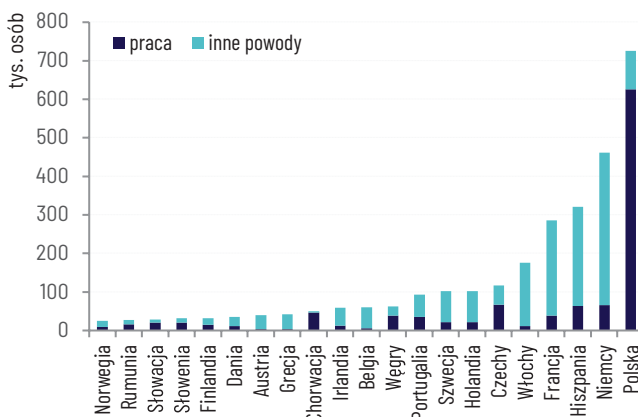

WYKRES 3.
ZAGROŻENI UBÓSTWEM LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Źródło: Eurostat, NBP, PKO Bank Polski.

WYKRES 4.
POZWOLENIA NA POBYT W POLSCE W 2019 (DLA OSÓB SPOZA UE)

Źródło: Eurostat, PKO Bank Polski.

⁶ Kwartalnik Ekonomiczny. Analizy Makroekonomiczne, Departament Analiz Ekonomicznych, PKO Bank Polski SA, https://www.pkobp.pl/media_files/a1e22ca2-c341-410d-87d0-e96cc615a718.pdf, dostęp: 18.10.2021.

⁷ Tamże.

⁸ Rekordowa liczba ubezpieczonych cudzoziemców, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, <https://www.zus.pl/o-zus/aktualnosci/-/publisher/aktualnosc/1/rekordowa-liczba-ubezpieczonych-cudzoziemcow/3996120>, dostęp: 18.10.2021.

⁹ Ludność: sytuacja demograficzna, języki, wyznania, European Commission, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-56_pl, dostęp: 18.10.2021.

1.2.

JEŚLI JEST TAK DOBRZE,
TO DLACZEGO JEST TAK ŹŁE

SKUPIAJĄC SIĘ NA PRZEDSTAWIONYCH WSKAŹNIKACH MOŻEMY POCZUĆ HISTORIĘ SUKCESU GOSPODARCZEGO GODNEGO UWAGI I DOCENIENIA, KTÓREGO AUTOREM W OSTATNICH TRZECH DEKADACH BYŁA POLSKA. BEZPRECEDENSOWY W HISTORII ŚWIATA WZROST GOSPODARCZY – TRWAJĄCY NIEPRZERWANIE OD 1992 R. – ZOSTAŁ DOPIERO ZASTOPOWANY PRZEZ PANDEMIĘ COVID-19.

Po drodze udało się pobić historyczne rekordy Korei Południowej, Singapuru, Japonii oraz Hiszpanii, której gospodarka rosła stale przez ćwierć wieku w latach 1982-2008. (W tym miejscu warto wskazać także przykład Chin, które notują systematyczny wzrost PKB od 1976¹⁰ – roku, w którym zmarł Mao Zedong). Nie bez powodu zatem możemy spotkać się z opiniami¹¹, że ostatnie 25 lat, to najlepszy okres rozwoju Polski w historii, zdecydowanie przewyższający poziom zamożności z okresu legendarnej „złotej ery” epoki Jagiellonów w XVI w., gdy Polska była największym państwem w Europie.

Jakkolwiek warto celebrować sukcesy, należy jednocześnie mieć świadomość, że wzrost gospodarczy nigdy nie jest dany raz na zawsze. Celem podtrzymywania stabilnego rozwoju, konieczne jest podążenie ścieżką sprawdzonych reform gospodarczych.

Nie brakuje analiz, w których ekonomiści podejmują próby analizy potencjalnych prognoz średnio- i długookresowe dla Polski. Takim przykładem jest raport Komisji Europejskiej The 2021 Ageing Report, który estymuje, że średnia stopa PKB w latach 2019-2070 wyniesie 1,5 proc., w latach 50-70. oscylując jednak jedynie wokół skromnych 0,9-1,1 proc¹².

Z punktu widzenia takiej długoterminowej prognozy, warto przeanalizować skutki, jakie dla polskiej gospodarki wywołała „tu i teraz” pandemia COVID-19. **Stawiamy tezę, że pandemia bardzo wyraźnie wskazała pewne systemowe i strukturalne braki oraz wady systemu gospodarczego i otoczenia instytucjonalnego w Polsce.** Bez wdrożenia należytego planu naprawczego, osiągnięcie prognozowanego długookresowego wzrostu gospodarczego będzie mocno utrudnione.

PANDEMIA, PODOBNIIE JAK KAŻDY POPRZEDNI KRYZYS EKONOMICZNY, STANOWI DOSKONAŁĄ OKAZJĘ DO RZETELNEJ OCENY TEGO, W KTÓRYM MIEJSCU JEST POLSKA GOSPODARKA, JAKIE SĄ NASZE PRZEWAGI KONKURENCYJNE W ŚWIECIE ZGLOBALIZOWANYCH ŁAŃCUCHÓW DOSTAW. JEST TO TAKŻE WYJĄTKOWA OKAZJA DO SZCZEREJ RACHUNKU SUMIENIA I ANALIZY RZECZYWISTYCH BOLĄCZEK I NIEDOCIĄGNIĘĆ, KTÓRE DŁAWIĄ POLSKĄ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I HAMUJĄ ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY.

¹⁰ GDP growth (annual %) – China, The World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&locations=CN&start=1961&view=chart>, dostęp: 18.10.2021.

¹¹ M. Piątkowski, Europejski lider wzrostu. Polska droga od ekonomicznych peryferii do gospodarki sukcesu, Poltext, Warszawa 2020.

¹² The 2021 Ageing Report, European Commission, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip142_en.pdf, dostęp: 18.10.2021.

1.3.

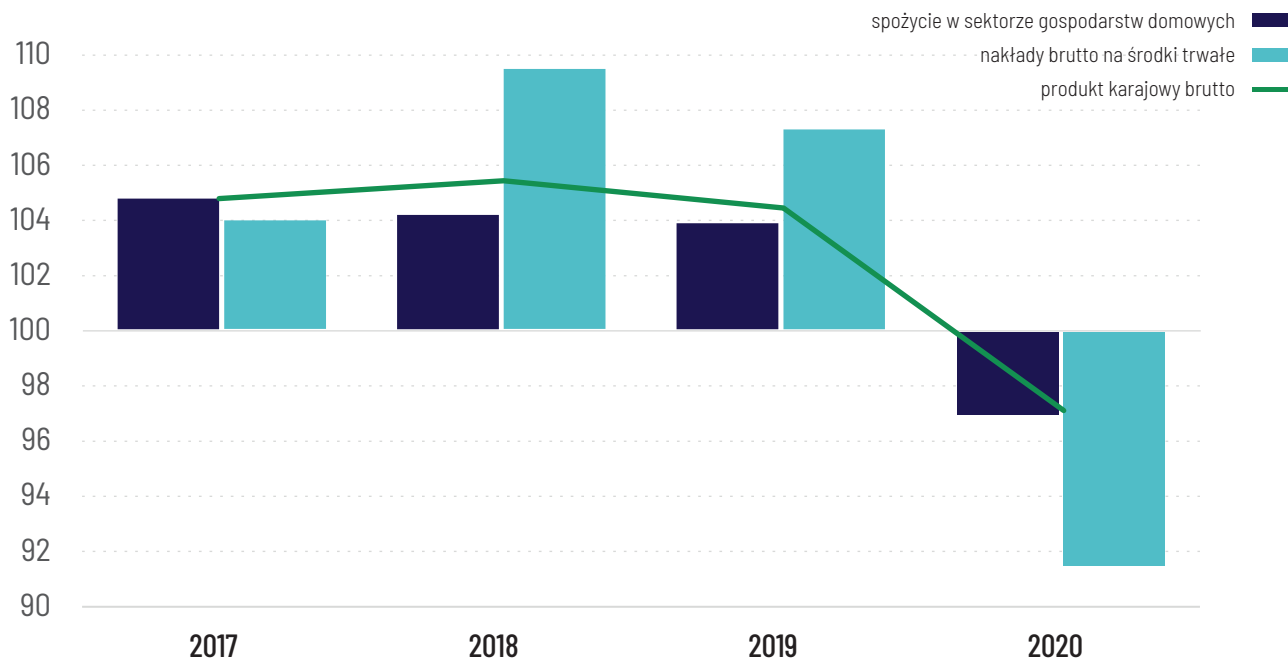
OBRAZ GOSPODARKI
W DOBIE PANDEMII

PRZEANALIZUJEMY KILKA PODSTAWOWYCH WSKAŹNIKÓW, KTÓRE POKAZĄ
STAN POLSKIEJ GOSPODARKI W OKRESIE PANDEMII.

Na początek kluczowe informacje dotyczące wartości i struktury PKB. Według wstępnego szacunku Głównego Urzędu Statystycznego produkt krajowy brutto w 2020 r. był realnie niższy o 2,8 proc. w porównaniu z 2019 r., wobec wzrostu o 4,5 proc. w 2019 r.¹³. Wpłynął na to spadek popytu krajowego, który zmniejszył się realnie o 3,7 proc. w porównaniu z 2019 r. Także spożycie ogółem w 2020 r. spadło realnie o 1,5 proc., w tym spożycie w sektorze gospodarstw domowych o 3 proc. Natomiast akumulacja brutto (przyrost majątku narodowego obejmujący nakłady

brutto na środki trwałe, przyrost rzeczowych środków obrotowych, nabycie aktywów o wyjątkowej wartości pomniejszone o ich rozdysponowanie) w 2020 r. w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyła się realnie o 12,2 proc., w tym nakłady brutto na środki trwałe zmniejszyły się o 8,4 proc. Z kolei inny kluczowy parametr, czyli **stopa inwestycji w gospodarce narodowej (relacja nakładów brutto na środki trwałe do produktu krajowego brutto w cenach bieżących) w 2020 r. wyniosła tylko 17,1 proc., wobec 18,5 proc. w 2019 r.**

WYKRES 5. DYNAMIKA REALNA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO (ANALOGICZNY OKRES ROKU POPRZEDNIEGO = 100)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Także w I kwartale 2021 r. – według wstępnego szacunku GUS – PKB niewyrównany sezonowo zmniejszył się realnie o 0,9 proc. rok do roku¹⁴.

¹³ Produkt krajowy brutto w 2020 r. – szacunek wstępny, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/roczne-rachunki-narodowe/produkt-krajowy-brutto-w-2020-roku-szacunek-wstepny,2,10.html>, dostęp: 18.10.2021.

¹⁴ Wstępny szacunek produktu krajowego brutto w I kwartale 2021 roku, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/kwartalne-rachunki-narodowe/wstepny-szacunek-produktu-krajowego-brutto-w-i-kwartale-2021-roku,3,75.html>, dostęp: 18.10.2021.

Doświadczaliśmy pogorszenia sytuacji na rynku pracy.

Liczba pracujących w Polsce – według stanu w dniu 31 grudnia 2020 r. – wyniosła około 9,6 miliona osób i było to mniej o 0,7 proc., niż przed rokiem, podczas gdy w końcu grudnia 2019 r. – względem stanu z końca grudnia 2018 r. – liczba pracujących wzrosła o 2,2 proc.¹⁵. Biorąc pod uwagę te dane, warto zwrócić uwagę na dwa parametry. Pierwszy odnosi się do poziomu oszczędności Polaków. Międzynarodowe badanie Finansowy Barometr ING¹⁶ pokazuje, że na skutek pandemii obniżyła się stopa oszczędności, a odsetek osób deklarujących posiadanie oszczędności w Polsce spadł z 71 proc. do 68 proc. i to pomimo faktu, że aż 46 proc. badanych wskazuje w ankietach, że w okresie pandemii COVID-19 wydaje per saldo mniej pieniędzy¹⁷. Druga kwestia to liczba upadłości konsumenckich w Polsce. W ciągu pierwszego półrocza 2021 r. upadłość ogłosiło ponad 9 tys. osób. Oznacza to wzrost w porównaniu z analogicznym okresem zeszłego roku o 126 proc.¹⁸. Zakładając obecną dynamikę upadłości, rok 2021 powinien zamknąć się na poziomie 18 000 upadłości konsumenckich – czyli więcej, niż w sumie w ciągu czterech lat w okresie 2015–2018.

Przeciętne zatrudnienie w przemyśle (w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących 10 osób i więcej) w 2020 r. wyniosło ponad 2,7 miliona osób i było o 1,9 proc. niższe, niż przed rokiem¹⁹.

Kluczowym wskaźnikiem są także nakłady i wyniki przemysłu w 2020 r. W 2020 r. nakłady inwestycyjne badanych przedsiębiorstw wyniosły 149,8 mld zł i były o 7,3 proc. niższe niż w 2019 r.²⁰. Pewne odbicie obserwujemy dopiero w I kwartale br., gdy nakłady inwestycyjne wyniosły o 4,6 proc. i były wyższe niż przed rokiem.

W przedsiębiorstwach o liczbie pracujących 10 osób i więcej, produkcja sprzedana przemysłu w 2020 r. była o 1 proc. niższa niż przed rokiem. Spadek produkcji obserwowano najsilniej w trzech sekcjach przemysłu: w górnictwie i wydobywaniu – o 7 proc., w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę – o 1,9 proc. oraz w przetwórstwie przemysłowym – o 1 proc. **Spadek produkcji sprzedanej wystąpił w 17 (spośród 34) działach przemysłu, których udział stanowił aż 41 proc. wartości produkcji przemysłowej ogółem**²¹.

Pandemia odcisnęła swoje piętno także na dynamice sprzedaży detalicznej. W okresie styczeń–grudzień 2020 r. sprzedaż zmalała r/r o 3,1 proc. (wobec wzrostu o 5,4 proc. w 2019 r.)²².

Pewnego optymizmu dostarcza analiza najnowszych odczytów wskaźnika Indeksu Menadżerów Zakupów Markit PMI dla polskiego przemysłu, obrazującego kondycję przemysłu wskutek analizy szeregu czynników: liczby nowych zamówień, poziomu produkcji, zatrudnienia, czasu dostaw, zapasów pozycji zakupionych²³. W czerwcu polski PMI wzrósł znacząco z poziomu 57,2 w maju do 59,4, rejestrując jednocześnie najwyższy poziom w historii badań (od 1998). Oba wyniki (z maja i czerwca) pozostawiły daleko w tyle poprzedni rekord ustanowiony w kwietniu 2004 r. (56,8)²⁴. Największy wpływ na PMI w czerwcu miały nowe zamówienia oraz produkcja, powodujące jego wzrost odpowiednio o 1,2 oraz 0,7 pkt²⁵. To budująca informacja, biorąc pod uwagę, że w kwietniu 2020 r. odczyt PMI spadł do historycznego minimum, osiągając niecałe 32 pkt.

¹⁵ Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2020 roku, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/zatrudnienie-i-wynagrodzenia-w-gospodarce-narodowej-w-2020-roku,1,41.html>, dostęp: 18.10.2021.

¹⁶ Wpływ Covid-19 na finanse osobiste Polaków oraz mieszkańców Europy. Wyniki międzynarodowego badania Finansowy Barometr ING, Grupa ING, https://www.ing.pl/_files/itserver/item/s1m3flr, dostęp: 18.10.2021.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ 2021 Upadłość konsumencka, Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, https://www.coig.com.pl/2021-upadlosc-konsumencka_czerwiec.php, dostęp: 18.10.2021.

¹⁹ Tamże, s. 18.

²⁰ Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych w 2020 roku, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/wyniki-finansowe-przedsiębiorstw-niefinansowych-w-2020-roku,12,42.html>, dostęp: 18.10.2021.

²¹ Nakłady i wyniki przemysłu w 2020 roku, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/przemysl-budownictwo-srodki-trwale/przemysl/naklady-i-wyniki-przemyslu-w-2020-roku,4,41.html>, dostęp: 18.10.2021.

²² Dynamika sprzedaży detalicznej w grudniu 2020 roku, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/dynamika-sprzedazy-detalicznej-w-grudniu-2020-roku,14,72.html>, dostęp: 18.10.2021.

²³ PMI by IHS Markit, IHS Markit, <https://ihsmarkit.com/products/pmi.html>, dostęp: 18.10.2021.

²⁴ Polska - Wskaźnik PMI dla przemysłu, <https://pl.investing.com/economic-calendar/polish-manufacturing-pmi-1304>, dostęp: 18.10.2021.

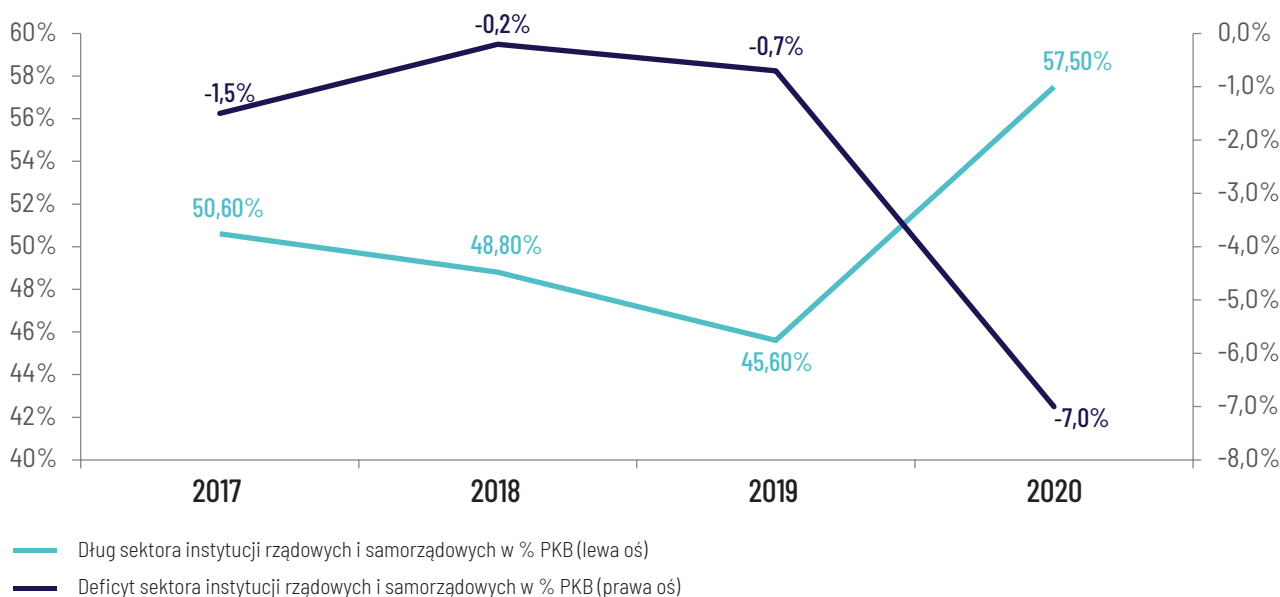
²⁵ IHS Markit PMI Polski Sektor Przemysłowy, IHS Markit, <https://www.markiteconomics.com/Public/Home/PressRelease/793c28c6564a4fef86504a571ecc223b>, dostęp: 18.10.2021.

Niestety mniej pozytywne są wyniki notowane w kolejnych ważnych kategoriach. Pierwsza z nich odnosi się do poziomu zadłużenia kraju, czyli deficytu i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych. **W 2020 r. deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych wyniósł 161 544 mln zł, co stanowi aż 7 proc. PKB.** Warto podkreślić wielki wzrost w tej kategorii – jeszcze rok wcześniej deficyt wynosił tylko 0,7 proc. PKB (wykres 6). **Natomiast dług sektora finansów publicznych w 2020 r. wyniósł 1 335 569 mln zł (57,5 proc. PKB) wobec 45,6 proc. PKB w 2019 r.**²⁶. **Oznacza to wzrost zadłużenie o 290 mld zł r/r.** Niestety pozytywne trendy w zakresie stabilizowania stanu finansów publicznych w ostatnich latach zostały gwałtownie przerwane w minionym roku. Marne pocieszenie stanowi fakt, że w strefie euro relacja długu publicznego do PKB wzrosła do 98 proc., a w UE z do 90,7 proc.²⁷.

Kolejnym palącym problemem jest poziom inflacji notowany w ostatnich miesiącach w Polsce.

Według danych Eurostat²⁸, w kwietniu zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (ang. Harmonised Index of Consumer Prices, HICP) dla Polski wyniósł 5,1 proc. i był najwyższy od 20 lat. W unijnym rankingu inflacji Polska ustąpiła miejsca minimalnie tylko Węgrom. Sytuacja powtórzyła się także w kolejnym miesiącu. Według danych GUS²⁹, w maju zmiana cen, według wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (ang. Consumer Price Index, CPI), wyniosła 4,7 proc. r/r, co jest najwyższym poziomem od dekady i wyższym o 0,3 pkt proc. niż w kwietniu. Wśród przyczyn wzrostu inflacji od początku roku, można wymienić m.in. gwałtowny i utrzymujący się wzrost cen energii elektrycznej oraz dalszy wzrost cen paliw do prywatnych środków transportu³⁰. W kolejnych miesiącach istotny dodatni wkład do inflacji CPI miały też w dalszym ciągu ceny administrowane (w tym m.in. opłaty za wywóz nieczystości), a począwszy od kwietnia br. również rosnące ceny żywności³¹.

\\ WYKRES 6. DEFICYT ORAZ DŁUG SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH W PROCENTACH PKB

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

²⁶ Komunikat dotyczący deficytu i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2020 roku, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/komunikat-dotyczacy-deficytu-i-dlugu-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych-w-2020-roku,1,32.html>, dostęp: 18.10.2021.

²⁷ Government finance statistics, Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_finance_statistics#Government_debt, dostęp: 18.10.2021.

²⁸ HICP - monthly data (annual rate of change), Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_manr/default/table?lang=en, dostęp: 18.10.2021.

²⁹ Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w maju 2021 roku, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-w-maju-2021-roku,2,115.html>, dostęp: 18.10.2021.

³⁰ Raport o inflacji (marzec 2021 r.), Narodowy Bank Polski, https://www.nbp.pl/polityka_pieniezna/dokumenty/raport_o_inflacji/raport_marzec_2021.pdf, dostęp: 18.10.2021.

³¹ Raport o inflacji (lipiec 2021 r.), Narodowy Bank Polski, https://www.nbp.pl/polityka_pieniezna/dokumenty/raport_o_inflacji/raport_lipiec_2021.pdf?w=1, dostęp: 18.10.2021.

1.4.

RZĄDOWY RACHUNEK SUMIENIA

PODCZAS GDY CAŁA EUROPA, CZY SZERZEJ CAŁA GLOBALNA GOSPODARKA, WPADŁY W GWAŁTOWNĄ RECESJĘ, KAŻDE PAŃSTWO NA SWÓJ SPOSÓB PRÓBUJE RADZIĆ SOBIE Z EKONOMICZNYMI TURBULENCJAMI, WDRAŻAJĄC SWÓJ PLAN NAPRAWCZY.

W Polsce rolę takiego dokumentu w założeniu ma spełnić Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO).

KPO to programowy dokument, który określa cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19. Według założeń autorów, ma on także pomóc we wskazaniu zestawu służących ich realizacji reform strukturalnych oraz inwestycji. KPO jest podstawą ubiegania się o wsparcie z europejskiego Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (ang. Recovery and Resilience Facility)³².

W kontekście rozważań o systemowych bólach trapiących polską gospodarkę, bardzo ciekawa wydaje się wnikliwa lektura I rozdziału tego rządowego dokumentu.

Przytoczmy zresztą fragment KPO, który posłuży za doskonały punkt wyjścia do dalszej diagnozy stanu obecnego. Jak piszą jego autorzy, „zjawiska, które pojawiły się w wyniku pandemii COVID-19 należy widzieć na tle innych słabości strukturalnych polskiej gospodarki, które wpływają negatywnie na poziom konkurencyjności i produktywności, a pośrednio w dłuższym okresie decydują o perspektywach wzrostu poziomu i jakości życia mieszkańców”³³.

W DOKUMENCIE BARDZO PRECYZYJNIE ZDEFINIOWANO SZEREG SŁABOŚCI STRUKTURALNYCH POLSKIEJ GOSPODARKI:

- 1 OBCIĄŻENIA SYSTEMU FINANSÓW PUBLICZNYCH SYSTEMAMI ZABEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH;
- 2 STOSUNKOWO NISKI POZIOM WYKORZYSTANIA RODZIMYCH ZASOBÓW PRACY;
- 3 NISKI POPYT I NIEDOSKONAŁOŚCI SYSTEMU WDRAŻANIA INNOWACJI;
- 4 DUŻA ENERGOCHŁONNOŚĆ GOSPODARKI;
- 5 ZALEŻNOŚĆ OD PALIW KOPALNYCH;
- 6 ZAGROŻENIA ŚRODOWISKOWE;
- 7 LUKA INFRASTRUKTURALNA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TRANSPORTOWEJ, ENERGETYCZNEJ I CYFROWEJ;
- 8 NISKI POZIOM INWESTYCJI PRZEDSIĘBIORSTW PRYWATNYCH;
- 9 ZRÓŻNICOWANIE TERYTORIALNE DOSTĘPU DO PODSTAWOWYCH USŁUG PUBLICZNYCH ORAZ DOBREJ JAKOŚCI PRACY.

³² Czym jest Krajowy Plan Odbudowy, <https://www.gov.pl/web/planodbudowy/czym-jest-kpo2>, dostęp: 18.10.2021.

³³ Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, <https://www.gov.pl/web/planodbudowy/czym-jest-kpo2>, dostęp: 18.10.2021.

JUŻ POBIEŻNA LEKTURA TYCH WYZWAŃ POKAZUJE ICH WIELKĄ SKALĘ I POTENCJALNE TURBULENCJE, KTÓRE CZEKAJĄ RODZIMĄ GOSPODARKĘ. NIESTETY WIELE Z TYCH PROBLEMÓW CORAZ MOCNIEJ HAMUJE ROZWÓJ KRAJU I WPŁYWA NA CODZIENNE FUNKCJONOWANIE OBYWATELI ORAZ PRZEDSIĘBIORCÓW. PANDEMIA COVID-19 NIE SPOWODOWAŁA TYCH SŁABOŚCI. ONA JE TYLKO UWYDATNIŁA I WSKAZAŁA SKALĘ WYZWAŃ, PRZED JAKIMI STOIMY TU I TERAZ.

Powyższa lista to tylko wierzchołek góry lodowej problemów, na co wskazują sami autorzy KPO, szczegółowo rozwijając poszczególne wątki o prezentację wskaźników obrazujących sytuację społeczno-gospodarczą w Polsce. Tym bardziej kluczowe i otwarte pozostaje pytanie, czy na pewno Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności został skonstruowany w optymalny sposób i przyznane środki przyczynią się do zniwelowania różnic w poziomie życia pomiędzy Polską a Europą Zachodnią.

Mając tak zarysowany punkt wyjścia, możemy skupić się nad rozważaniami wokół transformacji cyfrowej w Polsce. Definiujemy ją jako jeden z kluczowych obszarów strategicznych funkcjonowania państwa, którego skuteczna reforma umożliwi rozwój polskiej gospodarki oraz sprawne funkcjonowanie całego aparatu państwa. Na początku prezentujemy stan obecny cyfryzacji w Polsce. W dalszej części raportu przedstawimy natomiast zbiór rozwiązań oraz szereg rekomendacji w wybranych dziedzinach, które powinna objąć szeroka digitalizacja. Innymi słowy, pokazujemy jak zbudować tytułową Rzeczpospolitą Cyfrową.

1.5.

OBRAZ CYFRYZACJI W POLSCE

TRANSFORMACJA CYFROWA STANOWI JEDEN Z FILARÓW EUROPEJSKIEJ ODPOWIEDZI NA KRYZYS I BUDOWĘ ODPORNOŚCI GOSPODARKI.

Cyfryzacji poświęcono bardzo dużo miejsca w KPO, prezentując czekające na Polskę wyzwania w zakresie ucyfrowienia gospodarki. Według szacunków byłego sekretarza stanu ds. cyfryzacji w KPRM Marka Zagórskiego, środki na cyfryzację, które popłyną do Polski z UE, to 20 proc. wszystkich funduszy z Funduszu Odbudowy w ramach Krajowego Planu Odbudowy w ramach części grantowej, a także środki, które możliwe będą do wykorzystania dzięki następcy Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa oraz programu REACT EU. Łącznie z częścią pożyczkową będzie to powyżej 40 mld zł³⁴.

Z jednej strony pokazuje to skalę potencjalnych korzyści, jakie Polska może osiągnąć dokonując skutecznej, ale jednocześnie mądrze zaplanowanej transformacji cyfrowej. Z drugiej to okazja do pochylenia się nad rozmiarem wyzwań i koniecznych reform.

Jednym z najbardziej miarodajnych pomiarów oceny postępów w procesie cyfryzacji w danym państwie jest jego pozycja w rankingu The Digital Economy and Society Index (DESI), publikowanym przez Komisję Europejską. Ranking podsumowuje kluczowe wskaźniki wydajności cyfrowej Europy i śledzi postępy krajów UE.

³⁴ Zagórski: pierwsze środki na cyfryzację z UE trafiają do Polski w ciągu 2-3 miesięcy, <https://forsal.pl/gospodarka/aktualnosci/artykuly/8178193,zagorski-pierwsze-srodki-na-cyfryzacje-z-ue-trafia-do-polski-w-ciagu-2-3-miesiecy.html>, dostęp: 18.10.2021.

Polska w ostatnim rankingu DESI 2020 r. na tle 28 państw członkowskich uplasowała się na bardzo odległym 23. miejscu. Wprawdzie oznacza to awans o dwa miejsca w porównaniu z DESI 2019, niemniej warto zaznaczyć, że Polska była już na pozycji 23. w 2017 r.³⁵. Warto także odnotować, że w ciągu ostatniego roku wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej zanotowały wzrost cyfryzacji.

Wskaźnik DESI opisuje 34 wskaźniki odnoszące się do 5 głównych kategorii: Łączność; Kapitał ludzki; Korzystanie z usług internetowych; Integracja technologii cyfrowej; Cyfrowe usługi publiczne. Lektura poszczególnych pozycji oraz analiza wniosków w kontekście miejsca Polski dostarcza wielu interesujących wniosków³⁶.

W kategorii „Łączność”, spośród 28 państw, Polska zajęła 15. miejsce, powyżej średniej unijnej. **Wpłynął na to poziom wykorzystania mobilnych usług szerokopasmowych w Polsce – liczony jako liczba abonentów w przeliczeniu na 100 osób – który w dalszym ciągu jest najwyższy w skali UE.** Wysokie wyniki w zakresie zasięgu stałych sieci o bardzo dużej przepływności oraz sieci 4G, przyczyniły się także do poprawy ogólnego wyniku Polski w tej podkategorii. Pomimo wzrostów rok do roku, martwić może jednak niski na tle UE wskaźnik ogólnego wykorzystania stałych łączy szerokopasmowych (62 proc. gospodarstw domowych) oraz zerowa gotowość na 5G (przyznane pasmo jako procent całkowitego zharmonizowanego widma 5G), które dla średniej unijnej wynosi już 21 proc.

MARTWIĆ MOŻE RÓWNIEŻ WYNIK POLSKI W KATEGORII „KAPITAŁ LUDZKI”, RÓWNIEŻ Z UWAGI NA FAKT, ŻE SYTUACJA PANDEMICZNA WYMUSIŁA GWAŁTOWNY ROZWÓJ NOWEJ FORMY PRACY I EDUKACJI – ZDALNEJ/HYBRYDOWEJ. NIESTETY POD WZGLĘDEM KAPITAŁU LUDZKIEGO POLSKA PLASUJE SIĘ NA 22. MIEJSCU.

Co najmniej podstawowe umiejętności cyfrowe opanowało jedynie 44 proc. osób w wieku od 16 do 74 lat, natomiast co najmniej podstawowe umiejętności informatyczne 46 proc. Co zaskakujące, w obydwu tych obszarach zanotowaliśmy regres względem poprzedniego roku.

Optylizmem nie napawa także pozycja odnosząca się do korzystania z usług internetowych. 23. miejsce chlubny Polsce nie przynosi, a symbolem tego wyniku jest odsetek osób w naszym kraju, które nigdy nie korzystały z Internetu

– 15 proc., który wprawdzie spada, ale w dalszym ciągu jest blisko dwukrotnie wyższy niż średnia unijna.

Jeśli chodzi o integrację technologii cyfrowej w działalności biznesowej, Polska zajmuje dalekie, 25. miejsce wśród krajów UE. Wprawdzie sukcesywnie poprawiamy wyniki (m.in. coraz większy odsetek przedsiębiorstw wykorzystuje elektroniczną wymianę danych), jednak nadal odstawiamy pod wieloma względami od państw UE. Tylko 13 proc. firm z sektora MŚP prowadzi sprzedaż w Internecie, co stanowi niewielki wzrost w porównaniu z poprzednim rokiem, ale nadal plasuje Polskę poniżej średniej dla UE wynoszącej 18 proc.

Z punktu widzenia wyzwań stojących przed polską transformacją cyfrową, bardzo interesujące są wskaźniki uzyskane przez Polskę w ostatniej kategorii rankingu DESI „Cyfrowe usługi publiczne” (tabela 1). Już od kilku ostatnich lat Polska niezmiennie plasuje się na odległym 20. miejscu, czyli znacznie poniżej unijnej średniej. Pozytywny aspekt to dojrzałość w zakresie dostępności otwartych danych. Pomimo rosnącej liczby użytkowników Internetu, na niskim poziomie pozostaje interakcja on-line pomiędzy organami administracji publicznej a obywatelami. W ostatnim roku Polska osiągnęła lepsze wyniki, jeśli chodzi o wstępnie wypełnione formularze, co pozwoliło zbliżyć się do średniej unijnej. **W zakresie dostępności usług administracji elektronicznej dla przedsiębiorstw, wynik Polski to tylko 75 punktów, podczas gdy średnia dla UE wynosi 88.**

Jednocześnie wśród kluczowych osiągnięć dotyczących cyfryzacji usług publicznych, Komisja Europejska wskazuje na zapewnienie dostępu do podstawowych dokumentów w formie cyfrowej z poziomu telefonu komórkowego, za pośrednictwem aplikacji mObywatel. **Niemniej wyniki uzyskane w kategorii „Cyfrowe usługi publiczne” wskazują, jak bardzo potrzebne są dalsze usprawnienia pracy administracji publicznej, w szczególności w zakresie rozwiązań cyfrowych w relacjach pomiędzy administracją, obywatelami i biznesem.**

³⁵ The Digital Economy and Society Index (DESI), European Commission, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>, dostęp: 18.10.2021.

³⁶ Poland in the Digital Economy and Society Index, European Commission, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-poland>, dostęp: 18.10.2021.

TABELA 1. POZYCJA POLSKI W KATEGORII „CYFROWE USŁUGI PUBLICZNE”

KATEGORIA	POLSKA DESI 2019 r.	POLSKA DESI 2020r.	UE DESI 2020 r.
Użytkownicy usług administracji elektronicznej	49 proc.	54 proc.	67 proc.
Wstępnie wypełnione formularze	54 proc.	58 proc.	59 proc.
Realizacja usług przez Internet	84 proc.	87 proc.	90 proc.
Cyfrowe usługi publiczne dla przedsiębiorstw	75 proc.	75 proc.	88 proc.
Otwarte dane	b.d.	78 proc.	66 proc.

Źródło: The Digital Economy and Society Index (DESI)

Wnioski z poszczególnych wyników uzyskanych przez Polskę w rankingu DESI możemy odnieść do innych obszarów i doświadczeń, w szczególności do edukacji, która została zmuszona do zmiany modelu działania i transformacji wymuszonej pandemią COVID-19.

Badanie dotyczące edukacji zdalnej w czasie pandemii³⁷ wskazuje, że obok braków sprzętowych uczniów, jedną z głównych bolączek były problemy z łączem internetowym. Aż 38 proc. nauczycieli wskazało problem uczniów z łączem internetowym jako ich główny problem nauczania zdalnego. Co warto podkreślić, w analizie z rozbić na skalę miejscowości problemy z łączem internetowym dotyczą przede wszystkim małych miejscowości oraz wsi poniżej 10 tysięcy mieszkańców. **Dodatkowym problemem jest samo zaplecze technologiczne szkoły: brak sprawnych komputerów, rzutników, tablic multimedialnych oraz niskiej jakości łącze internetowe**³⁸. **Osobną kwestię stanowią niewystarczające kompetencje cyfrowe uczniów, nauczycieli, a także rodziców.** Sami nauczyciele wskazywali niejednokrotnie na rażąco niskie kompetencje cyfrowe uczniów, co może być zaskakujące, biorąc pod uwagę biegłość młodego pokolenia w obsłudze komunikatorów internetowych czy mediów społecznościowych. Tymczasem podczas nauki zdalnej przeszkody pojawiały się w momencie konieczności obsługi poczty e-mail, wysłania załącznika czy obsługi podstawowych narzędzi pakietu Office, czyli umiejętności, które uczniowie powinni wynieść z lekcji informatyki w szkole³⁹.

INNĄ WAŻNĄ KWESTIĄ JEST WYKLUCZENIE CYFROWE, KTÓRE PANDEMIA I ZWIĄZANE Z NIĄ OBOSTRZENIA OGRANICZAJĄCE ŻYCIE SPOŁECZNE I AKTYWNOŚĆ ZAWODOWĄ TYLKO POGORSZYŁY. NAJBARDZIEJ POGORSZYŁA SIĘ SYTUACJA SENIORÓW, A TAKŻE UCZNIÓW, MIESZKAŃCÓW WSI I OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH. ZAGROŻONE SĄ TAKŻE OSOBY BIERNE ZAWODOWO, ZARÓWNO W WIEKU PRODUKCYJNYM I OKOŁOEMERYTALNYM.

Badania⁴⁰ wskazują, że nawet 1,5 proc. uczniów w Polsce (około 50-70 tys.) nie posiada w domu ani jednego komputera czy tabletu. Natomiast aż 25 proc. uczniów (ponad milion) musi dzielić takie urządzenia z innymi domownikami: rodzicami, którzy pracują zdalnie lub z rodzeństwem, które równolegle także ma e-lekcje.

Badania GUS⁴¹ pokazują, że 4,51 mln Polaków nigdy nie korzystało z Internetu. Kolejne 1,82 mln korzysta z sieci sporadycznie. Jeszcze więcej, bo aż 4,78 mln Polaków, nigdy nie korzystało z komputera, a kolejne 3,13 mln korzysta z niego sporadycznie.

To sprawia, że **pod względem liczby wykluczonych cyfrowo, z wynikiem 15 proc., Polska znajduje się na 20. miejscu w Unii Europejskiej.** Dalsze miejsca zajmują tylko Portugalia, Grecja, Rumunia, Chorwacja, Bułgaria i Włochy. Co więcej, lepsze wyniki od Polski notują niemal wszystkie państwa regionu, a Litwa ma taki sam wynik. Wynik Polski jest znacznie poniżej średniej, która dla państw UE wynosi 9 proc.⁴²

³⁷ Edukacja zdalna w czasie pandemii. Raport z badań, Fundacja Centrum Cyfrowe, https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/05/Edukacja_zdalna_w_czasie_pandemii.pptx-2.pdf, dostęp: 18.10.2021.

³⁸ Edukacja zdalna w czasie pandemii. Edycja II, Fundacja Centrum Cyfrowe, https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/11/Raport_Edukacja-zdalna-w-czasie-pandemii.-Edycja-II.pdf, dostęp: 18.10.2021.

³⁹ Tamże, s. 18.

⁴⁰ Wykluczenie cyfrowe podczas pandemii, Federacja Konsumentów, <http://www.federacja-konsumentow.org.pl/n,6,1479,1,1,wykluczenie-cyfrowe-podczas-pandemii.html>, dostęp: 18.10.2021.

⁴¹ Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w jednostkach administracji publicznej, przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2019 roku, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/wykorzystanie-technologii-informacyjno-komunikacyjnych-w-jednostkach-administracji-publicznej-przedsiębiorstwach-i-gospodarstwach-domowych-w-2019-roku,3,18.html>, dostęp: 18.10.2021.

⁴² Wykluczenie cyfrowe podczas pandemii, Federacja Konsumentów, <http://www.federacja-konsumentow.org.pl/n,6,1479,1,1,wykluczenie-cyfrowe-podczas-pandemii.html>, dostęp: 18.10.2021.

NOWOCZESNE PAŃSTWO USŁUGOWE. PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ SYSTEMOWYCH W RAMACH TRANSFORMACJI CYFROWEJ.

ROZDZIAŁ

2.1.

PAŃSTWO USŁUGOWE:
DEFINICJA I ROLA

PANDEMIA KORONAWIRUSA PRZEMODELOWAŁA WIELE PROCESÓW BIZNESOWYCH, POPULARYZUJĄC NIE TYLKO PRACĘ ZDALNĄ, ALE TAKŻE SKŁANIAJĄC KADRY ZARZĄDZAJĄCE FIRMAMI DO INTENSYWNEJ PRACY NAD CYFRYZACJĄ.

Najbardziej popularne modele transformacji cyfrowej obejmują uruchomienie kanałów e-commerce i sprzedaż w Internecie, zdalną obsługę klientów, upowszechnienie księgowości on-line i wiele innych powszechnie wykorzystywanych narzędzi digitalizacji danych i procesów. Takie podejście do prowadzenia biznesu przynosi firmie wiele wymiernych korzyści, do których możemy zaliczyć m.in. przyspieszenie realizacji zadań, zniwelowanie działań biurokratycznych, usprawnienie komunikacji wewnętrznej, bezpieczeństwo danych⁴³.

W założeniu państwo usługowe nie ma zastąpić prywatnych podmiotów, ale ma raczej stworzyć krwiobieg gospodarki, czyli zapewnić infrastrukturę niezbędną dla rozwoju oraz aktywności zawodowej i społecznej⁴⁴. Mądrze skonstruowane usługi publiczne w takim modelu stanowią skuteczny sposób na zmniejszenie nierówności społeczno-ekonomicznych i stanowią alternatywę dla państwa z rozbudowanymi transferami socjalnymi⁴⁵. Dzięki temu rząd nie musi prowadzić redystrybucji dochodu w postaci działalności socjalnej, bo nierówności ekonomiczne są niwelowane przez redystrybucję usługową.

TRANSFORMACJA CYFROWA W DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ TO WSPÓŁCZEŚNIE JEDEN Z KLUCZOWYCH FILARÓW BUDOWANIA TRWAŁYCH PRZEWAG KONKURENCYJNYCH. TO BARDZO ISTOTNY CZYNNIK, KTÓRY OKREŚLI I WSKAŻE POLSKIM FIRMOM MIEJSCE NA GOSPODARCZEJ MAPIE ŚWIATOWYCH ŁAŃCUCHÓW WARTOŚCI W KOLEJNYCH DZIESIĘCIOLECIACH. DOKŁADNIE W TAKI SAM SPOSÓB NALEŻY PATRZEĆ NA TRANSFORMACJĘ CYFROWĄ, DOKONYWANĄ NA POZIOMIE ADMINISTRACJI.

Sprawnie działająca administracja jest niezbędnym elementem skutecznego reagowania na potrzeby obywateli i zarządzania nowoczesnym państwem XXI w. Odpowiedzią na rosnące wyzwania i oczekiwania społeczne powinny stanowić efektywne i wydajne usługi publiczne, realizowane przez sprawny aparat państwowy w modelu tzw. państwa usługowego.

Państwo usługowe to zbiór komplementarnych instytucji publicznych, które są w stanie oferować obywatelom możliwie najszerszy (i najlepszy) zakres usług. Nie oznacza to bynajmniej powielania lub konkurencji dla prywatnych aktywności realizowanych przez sektor niepubliczny.

Państwo usługowe powinno funkcjonować niczym sprawnie zarządzane przedsiębiorstwo, posiadając wyznaczony zakres swoich praw i obowiązków oraz przejrzyste procedury wobec obywateli.

⁴³ Cyfryzacja firm – jakie płyną z niej korzyści i jak jej dokonać?, Polski Fundusz Rozwoju, <https://startup.pfr.pl/pl/aktualnosci/cyfryzacja-firm-jakie-pyna-z-niej-korzysci-i-jak-jej-dokonac/>, dostęp: 18.10.2021.

⁴⁴ Państwo usługowe to interesująca wizja dla Polski, ale politycy wolą przepychanki, <https://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/1033503,panstwo-uslugowe-to-interesujaca-wizja-dla-polski.html>, dostęp: 18.10.2021.

⁴⁵ Państwo obywatela. Jak powinna działać administracja przyjazna Polakom?, Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, <https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2019/06/Pa%C5%84stwo-obywatela.-Jak-powinna-dzia%C5%82a%C4%87-administracja-przyjazna-Polakom.pdf>, dostęp: 18.10.2021.

Państwo usługowe nie traktuje swojej roli w kategoriach rozbudowy infrastruktury i aparatu państwowego, tylko w kategoriach korzyści, jakie jego poszczególne działania mogą przynieść obywatelom. **Akceleratorem takiego państwa są e-usługi i technologie cyfrowe, które skutecznie umożliwiają realizować taką ideę⁴⁶. Państwo powinno być służebne wobec obywatela, traktować go jako swojego klienta. Dzięki technologiom cyfrowym ma łączyć rozproszone instytucje i zmieniać zagniatane procedury w spójne i intuicyjne w obsłudze usługi⁴⁷. Państwo usługowe to zatem sprawny usługodawca solidarny z obywatelami, a nie zbiór procedur i instytucji, ponieważ to właśnie w erze cyfryzacji państwo na nowo musi zdefiniować swoje relacje z obywatelami⁴⁸.**

2.2.

POLSKA 2021: PAŃSTWO USŁUGOWE?

Możemy spotkać się z opiniami, że problemem administracji państwowej bywa niewłaściwe określanie celów prowadzonych projektów, które dotyczą usług elektronicznych. Kluczowym wyzwaniem bywa już sama redefinicja wizji projektu informatycznego jako budowy infrastruktury na wizję, która projekt informatyczny rozumie jako budowę konkretnej e-usługi dla konkretnej grupy obywateli. W taki sposób myślą prywatne firmy i tylko w taki sposób uda się zbudować efektywne państwo usługowe, a publiczne projekty transformacji cyfrowej nie będą kończyć się kryzysami. Zobaczmy jak z tym radzi sobie obecnie Polska.

ROK 2020 PRZYNIÓSŁ SKOKOWY WZROST POZYCJI POLSKI W ŚWIATOWYM RANKINGU E-PARTYCYPACJI ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH⁴⁹. W CIĄGU DWÓCH LAT POLSKA AWANSOWAŁA Z 31. POZYCJI NA 9. MIEJSCE.

Stosowany przez ONZ wskaźnik e-partycypacji określa poziom dostępu obywateli do informacji i usług publicznych za pośrednictwem technologii cyfrowych i telekomunikacyjnych. Cieszą także wzrosty wartości indeksu rozwoju e-administracji EGDl (ang. E-Government Development Index), gdzie obecnie Polska zajmuje 24. pozycję na świecie.

Skok w światowym rankingu e-partycypacji ONZ Polska w dużej mierze zawdzięcza ucyfrowieniu relacji pacjent-służba zdrowia. W dużej mierze jest to zasługa popularyzacji Internetowego Konta Pacjenta (IKP), które obecnie (stan na lipiec 2021 r., według danych Centrum e-Zdrowia) liczy ponad 10 mln aktywnych kont, podczas gdy jeszcze pod koniec 2020 r. aktywnych kont było około 4,6 mln⁵⁰.

⁴⁶ Państwo musi tworzyć usługi, a nie powiększać swój aparat, <https://www.computerworld.pl/news/Panstwo-musi-tworzyc-uslugi-a-nie-powiekszac-swoj-aparat,403409.html>, dostęp: 18.10.2021.

⁴⁷ Kierunki Działań Strategicznych Ministra Cyfryzacji w obszarze informatyzacji usług publicznych, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/kierunki-dzialan-strategicznnych-ministra-cyfryzacji-w-obszarze-informatyzacji-uslug-publicznych>, dostęp: 18.10.2021.

⁴⁸ Kierunek państwo usługowe, <https://www.computerworld.pl/news/Kierunek-panstwo-uslugowe,404283.html>, dostęp: 18.10.2021.

⁴⁹ UN E-Government Survey 2020, The United Nations, <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/135-Poland/dataYear/2020>, dostęp: 18.10.2021.

⁵⁰ Już 10 milionów Polaków korzysta z Internetowego Konta Pacjenta w serwisie pacjent.gov.pl, Centrum e-Zdrowia, <https://cez.gov.pl/aktualnosci/szczegoly/juz-10-milionow-polakow-korzysta-z-internetowego-konta-pacjenta-w-serwisie-pacjentgovpl/>, dostęp: 18.10.2021.

PANDEMIA ZWIĘKSYŁA POPULARNOŚĆ IKP (PRZEDE WSZYSTKIM W ZWIĄZKU Z OBSŁUGĄ SZCZEPIEŃ), ALE TO CYFROWE NARZĘDZIE UMOŻLIWIA TAKŻE SZEREG INNYCH „NIECOVIDOWYCH” OPCJI⁵¹, M.IN. SPRAWDZENIE E-RECEPTY, ODEBRANIE E-SKIEROWANIA, WYKUPIENIE LEKÓW Z RECEPTY W APTEKACH BEZ UTRATY REFUNDACJI, DOSTĘP DO DANYCH MEDYCZNYCH SWOICH DZIECI DO 18. ROKU ŻYCIA. IKP STANOWI PUNKT WYJŚCIA DO WPROWADZENIA KOLEJNYCH CYFROWYCH ROZWIĄZAŃ W SEKTORZE OPIEKI ZDROWOTNEJ.

Ponadto od 8 stycznia 2020 r. wszedł w życie obowiązek wystawiania recept w postaci elektronicznej⁵². W trakcie pierwszego pół roku od momentu uruchomienia systemu lekarze wystawili już ponad 275 mln e-recept dla 25 mln pacjentów⁵³.

Sporą popularnością cieszy się także aplikacja mObywatel, czyli cyfrowy portfel na dokumenty. Według danych KPRM⁵⁴, już ponad 4 mln Polaków zainstalowało tę aplikację, która umożliwia dostęp do najważniejszych dokumentów, które pozwalają na potwierdzenie tożsamości, w tym danych i zdjęć z dowodu osobistego. mObywatel oferuje także usługi takie jak mPrawo Jazdy, licznik punktów karnych, Karta Dużej Rodziny (system zniżek i uprawnień dla rodzin „3+”, zarówno w instytucjach publicznych, jak i w firmach prywatnych), mLegitymacja szkolna/studencka.

Jednym z największych sukcesów ostatnich lat jest wdrożenie profilu zaufanego, czyli cyfrowej metody potwierdzania tożsamości obywatela w systemach podmiotów publicznych. Można za jego pomocą także złożyć podpis elektroniczny (podpis zaufany), który wobec podmiotów publicznych jest równie skuteczny jak podpis własnoręczny⁵⁵. To świetny przykład, że najlepiej zdają się funkcjonować te cyfrowe rozwiązania, w ramach których organy publiczne zdecydowały się ściśle współpracować z bankami.

Od 2016 r. i poziomu 400 000 użytkowników (głównie urzędników), gdy umożliwiono potwierdzenie profilu zaufanego za pomocą bankowości elektronicznej – w ciągu kilku lat – liczba obywateli korzystających z profili zaufanych wzrosła dynamicznie, osiągając pułap ponad 11 milionów osób w maju 2021 r.⁵⁶

Pandemia skokowo zwiększyła również wykorzystanie Platformy Usług Elektronicznych ZUS, z której korzysta już ponad 7 mln osób⁵⁷. Pomimo że jeszcze do niedawna z PUE ZUS korzystali głównie przedsiębiorcy (szczególnie w początkowej fazie pandemii, gdy wnioski o pomoc z tzw. tarcz antykrzysowych można była składać wyłącznie elektronicznie), platforma obsługuje coraz więcej programów i świadczeń, także tych, które nie są bezpośrednio związane z jego podstawową funkcją (jak obsługa bonu turystycznego czy wypłacany w ubiegłym roku dodatek solidarnościowy)⁵⁸.

Dobrym przykładem, w jaki sposób można wyręczyć obywatela w czynnościach administracyjnych, jest także usługa „Twój e-PIT”, za pomocą której podatnicy złożyli blisko połowę wszystkich zeznań PIT za 2020 r. – czyli 10,1 mln ze wszystkich 21,8 mln zeznań rocznych. To o milion więcej, niż rok wcześniej⁵⁹.

⁵¹ Internetowe Konto Pacjenta, Ministerstwo Zdrowia i Narodowy Fundusz Zdrowia, <https://pacjent.gov.pl/internetowe-konto-pacjenta>, dostęp: 18.10.2021.

⁵² E-recepty obowiązkowe od 8 stycznia 2020 r., Ministerstwo Zdrowia, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/e-recepty-obowiazkowe-od-8-stycznia-2020-r>, dostęp: 18.10.2021.

⁵³ Pół roku elektronicznej recepty w Polsce, Ministerstwo Zdrowia, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/pol-roku-elektronicznej-recepty-w-polsce>, dostęp: 18.10.2021.

⁵⁴ Mamy już 4 miliony mObywateli!, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/mamy-juz-4-miliony-mobywateli>, dostęp: 18.10.2021.

⁵⁵ Profil zaufany, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/profil-zaufany>, dostęp: 18.10.2021.

⁵⁶ 11 milionów Polaków z profilem zaufanym, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/11-milionow-polakow-z-profilem-zaufanym>, dostęp: 18.10.2021.

⁵⁷ Już ponad 7 mln osób ma profil na PUE ZUS, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, <https://www.zus.pl/o-zus/aktualnosci/-/publisher/aktualnosc/1/juz-ponad-7-mln-osob-ma-profil-na-pue-zus/4047287>, dostęp: 18.10.2021.

⁵⁸ IKP: Ponad 9 mln Polaków już korzysta z tego konta, <https://biznes.interia.pl/gospodarka/news-ikp-ponad-9-mln-polakow-juz-korzysta-z-tego-konta,nld,5290862>, dostęp: 18.10.2021.

⁵⁹ Podsumowujemy akcję Twój e-PIT, Ministerstwo Finansów, <https://www.gov.pl/web/kas/podsumowujemy-akcje-twoj-e-pit>, dostęp: 18.10.2021.

ZA SKUTECZNE WDROŻENIE E-USŁUGI MOŻE POSŁUŻYĆ RÓWNIEŻ CAŁKOWICIE CYFROWA PROCEDURA URUCHAMIANIA JEDNOOSOBOWEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ, W RAMACH KTÓREJ WYSTARCZY JEDYNI WYPEŁNIĆ PROSTY FORMULARZ, ABY UZYSKAĆ WPIS DO CEIDG ORAZ ZGŁOSZENIE DO ZUS I URZĘDU SKARBOWEGO. TRWA RÓWNIEŻ ROZBUDOWA STRONY INTERNETOWEJ BIZNES.GOV.PL O MOŻLIWOŚĆ BEZPOŚREDNIEJ INTERAKCJI Z CEIDG, CO WPŁYNIE NA DALSZE UŁATWIENIA.

Ważnym projektem jest także zapoczątkowany w 2019 r. projekt budowy Portalu RP, czyli spójnego systemu informacyjnego (pod adresem gov.pl) dla całej administracji – cyfrowej bramy, która ma udostępniać każdego typu informacje i e-usługi oferowane przez administrację publiczną⁶⁰. Wśród zakładanych rezultatów pojawia się wizja uporządkowanego i zunifikowanego sposobu prezentacji informacji o jednostkach administracji publicznej oraz łatwiejszy dostęp do prezentowanych dla odbiorców treści, bez względu na to, który podmiot administracji publicznej będzie je udostępniał i w jakiej części serwisu zostaną one opublikowane.

elektroniczny system rozliczania podatków, umożliwia podatnikowi zalogowanie się do systemu, przegląd danych we wstępnie wypełnionych formularzach, wprowadzenie niezbędnych zmian i zatwierdzenie formularza deklaracji. Cały taki proces trwa zwykle od trzech do pięciu minut. Od 2015 r. możliwe jest nawet złożenie deklaracji podatkowej jednym kliknięciem – dane, które są już w systemie, wyświetlają się użytkownikowi wraz z wyliczonym wynikiem. Wystarczy jedynie kliknąć przycisk potwierdzenia, a wszystko to może zająć mniej niż minutę. Dlatego nie bez powodu każdego roku około 98 proc. wszystkich deklaracji podatkowych w Estonii składanych jest elektronicznie⁶³.

Z POWYŻSZEJ ANALIZY WYŁANIA SIĘ OBRAZ SKUTECZNYCH PRZYKŁADÓW CYFRYZACJI WYBRANYCH USŁUG PUBLICZNYCH W POLSCE. SZCZEGÓLNIŃE OSTATNIE LAT PRZYNIOSŁY SPORĄ POPRAWĘ W TYM ZAKRESIE. BEZPOŚREDNIE DOŚWIADCZENIA POKAZUJĄ JEDNAK, ŻE POMIMO PEWNYCH BARDZO DOBRYCH WDROŻEŃ E-USŁUG, W WYMIARZE HORYZONTALNYM NIE MOŻEMY MÓWIĆ O SPÓJNYM I UJEDNOLICONYM SYSTEMIE E-ADMINISTRACJI.

Inspirującym przykładem wdrożenia państwa usługowego w praktyce jest Estonia, nazywana „najbardziej zaawansowanym społeczeństwem cyfrowym na świecie”⁶¹. Estonia zbudowała wydajny, bezpieczny i przejrzysty ekosystem, w którym 99 proc. usług rządowych jest dostępnych online, a system administracji państwowej X-Road udostępnia obywatelom ponad 2 600 usług. System ten każdego roku oszczędza Estończykom 844 lata czasu pracy⁶². Nowoczesne e-rozwiązania sprawiają, że założenie i prowadzenie firmy w Estonii jest szybkie i łatwe. Estońskie rozwiązania, takie jak podpisy cyfrowe, elektroniczne rozliczenia podatkowe, e-rejestr biznesowy, dostępność rejestrów publicznych w Internecie, ograniczyły biurokrację do niezbędnego minimum i ułatwiły prowadzenie działalności. Rozwiązanie e-Tax,

Wielkim sukcesem okazał się także nowatorski program e-Residency, czyli system bezpiecznej współpracy między zagranicznym biznesem a państwem estońskim. To wydana przez rząd tożsamość cyfrowa i status, który zapewnia dostęp do przejrzystego środowiska biznesowego Estonii. Przedsiębiorcy będący e-rezydentami z całego świata mogą założyć firmę z siedzibą w UE i zarządzać biznesem z dowolnego miejsca, całkowicie online. Do najważniejszych zalet zalicza się możliwość dołączenia do cyfrowego środowiska biznesowego Estonii, redukcja biurokracji do minimum, zdalne zarządzanie prowadzonym biznesem (w tym deklarowanie podatków, składanie sprawozdań finansowych, udzielenie pełnomocnictwa, szyfrowanie danych czy dostęp do usług publicznych)⁶⁴. Obecnie Estonia posiada blisko 80 000 e-rezydentów⁶⁵.

⁶⁰. Portal GOV.PL, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/portal-gov-pl>, dostęp: 18.10.2021.

⁶¹. Państwo 2.0. Proces transformacji cyfrowej sektora publicznego. Część 1. E-Estonia jako wzór cyfrowego e-państwa, <https://transformation-experts.pl/panstwo-2-0-proces-transformacji-cyfrowej-sektora-publicznego-czesc-1-e-estonia-jako-wzor-cyfrowego-e-panstwa/>, dostęp: 18.10.2021.

⁶². x-road, The e-Estonia Briefing Centre, <https://e-estonia.com/solutions/interoperability-services/x-road/>, dostęp: 18.10.2021.

⁶³. x-tax, The e-Estonia Briefing Centre, <https://e-estonia.com/solutions/business-and-finance/e-tax>, dostęp: 18.10.2021.

⁶⁴. Become an e-resident, <https://e-resident.gov.ee/become-an-e-resident/>, dostęp: 18.10.2021.

⁶⁵. 10 Facts About The Estonian e-Residency Programme, <https://e-resident.me/10-facts-about-the-estonian-e-residency-programme/>, dostęp: 18.10.2021.

Świadomi stojących przed Polską wyzwań w zakresie cyfryzacji, a także dysponując przykładami najlepszych zagranicznych praktyk, możemy wskazać co najmniej kilka obszarów, które wymagają w naszym kraju gruntowych reform.

2.3.

OBSZARY KTÓRE WYMAGAJĄ CYFROWEJ TRANSFORMACJI

2.3.1. EDUKACJA

Pomijając oczywisty i gwałtowny wpływ pandemii na funkcjonowanie systemu edukacji, warto wyciągnąć długookresowe wnioski, jakie COVID-19 odcisnęła na polskim szkolnictwie. Dobre praktyki i cyfrowe rozwiązania powinny z nami pozostać także po powrocie uczniów do szkolnych ławek, trwale podnosząc standardy nauczania.

KOMPLEKSOWA CYFRYZACJA POWINNA OBEJMOWAĆ SZEREG DZIAŁAŃ W KILKU OBSZARACH, ALE PRZED WSZYSTKIM MUSI CECHOWAĆ SIĘ PODEJŚCIEM SYSTEMOWYM I ZAKŁADAĆ JEDNOCZESNY ROZWÓJ KILKU OBSZARÓW: INFRASTRUKTURY, SPRZĘTU, ZASOBÓW, KOMPETENCJI NAUCZYCIELI⁶⁶.

Pierwsze, najważniejsze wyzwanie to zapewnienie powszechnego fizycznego dostępu do sprzętu oraz szybkiego i niezawodnego Internetu, który umożliwi wszystkim stronom procesu nauczania równe szanse uczestnictwa w zajęciach realizowanych on-line. Narzędzia zdalne powinny być również powszechnie wykorzystywane jako efektywne wsparcie edukacji stacjonarnej. Aby przełamać ograniczenia i bariery techniczne, powszechny dostęp do sprzętu może zostać osiągnięty poprzez jego wypożyczanie lub pomoc w zakupie uczniom i nauczycielom – z uwzględnieniem potrzeb najbardziej potrzebujących osób⁶⁷. Duży nacisk należy położyć na wyposażenie pracowni komputerowych w urzędzenia

i software umożliwiające naukę programowania czy przedmiotów ścisłych i przyrodniczych. Sprzęt powinien umożliwiać uczniom tworzenie ich własnych treści, nie tylko ich odtwarzanie. Aby spełnić te postulaty, zasadne wydaje się wypracowanie i przyjęcie wspólnych standardów sprzętowych (przynajmniej w formie rekomendacji), które mogą posłużyć do wyposażenia nowoczesnej pracowni komputerowej w każdej szkole.

⁶⁶ Cyfryzacja polskiej edukacji, Wizja i postulaty, Fundacja Centrum Cyfrowe https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/2016/07/cyfryzacja-polskiej-edukacji_final.pdf, dostęp: 18.10.2021.

⁶⁷ Cyfrowe wyzwania stojące przed polską edukacją, Polski Instytut Ekonomiczny, https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/02/Raport-PIE-Cyfrowe_wyzwania.pdf, dostęp: 18.10.2021.

Kolejną ważną rzeczą jest jakość zasobów i materiałów edukacyjnych, nie tylko w wersji cyfrowej. Wszelkie materiały, aplikacje i pomocy dydaktyczne powinny zostać autoryzowane i monitorowane pod kątem bezpieczeństwa, ale przede wszystkim należy ocenić ich jakość i przydatność przy realizacji wyznaczonych celów edukacyjnych. **Cyfryzacja zasobów to doskonała okazja do audytu i weryfikacji podstaw programowych i realizowanych w szkole treści nauczania. W tym przypadku forma nauczania (on-line lub off-line) ma wtórne znaczenie, kluczowe są wysokiej jakości treści przekazywane podczas lekcji.**

1
0
1
0
1
1
1
0
1
1
0
1

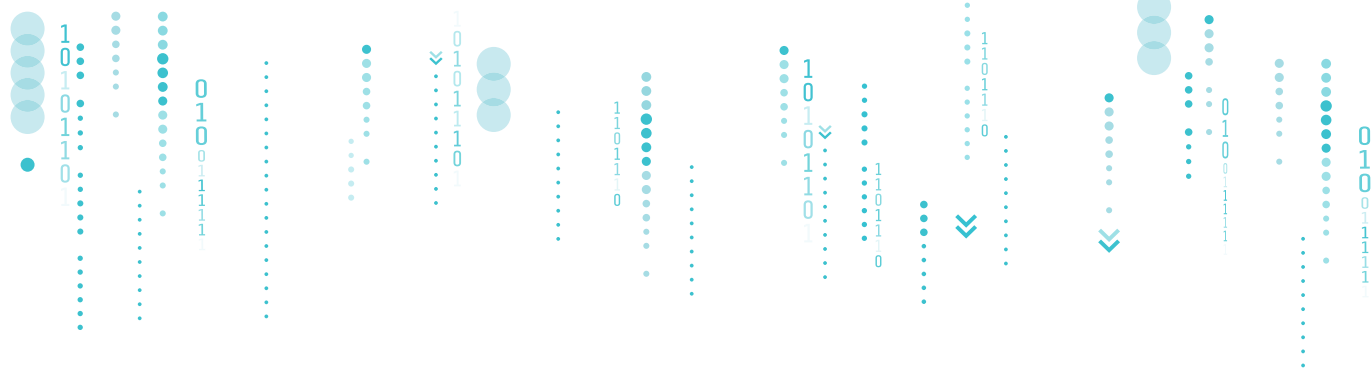
WAŻNĄ ROLĘ W CYFROWEJ EDUKACJI POWINNY TAKŻE PEŁNIĆ NOWOCZESNE PLATFORMY DLA KURSÓW E-LEARNINGOWYCH CZY ZAPEWNIAJĄCYCH DOSTĘP DO CYFROWYCH ZAWARTOŚCI, TAKICH JAK E-PODRĘCZNIKI I INNE MATERIAŁY MULTIMEDIALNE.

Analiza dobrych praktyk pokazuje, że wiele krajów z dużym powodzeniem wprowadziło już na samym początku pandemii w 2020 r. takie rozwiązania dla poszczególnych poziomów nauczania, m.in. Bułgaria, Indie⁶⁸. W Chinach już na samym początku wybuchu pandemii wdrożono i udostępniono ponad 24 000 kursów on-line dla studentów, przygotowano także 22 platformy cyfrowe, w większości wspierane sztuczną inteligencją, aby zapewnić szkołom podstawowym i średnim bezpłatne kursy on-line⁶⁹.

Warto jednak pamiętać, że samo wyposażenie szkół w najlepsze nawet komputery, szybkie Wi-Fi, wymiana papierowych podręczników na e-booki niewiele zmieni. **Cyfrowa transformacja polskiej szkoły to przede wszystkim podnoszenie cyfrowych kompetencji nauczycieli, aby bez wewnętrznych oporów, pewni swoich umiejętności mogli w codziennej pracy wykorzystywać najnowsze technologie w pracy z uczniami.** Dotyczy to zwłaszcza nauczycieli starszej generacji, którzy nieraz nie są nawet przekonani do stosowania cyfrowych narzędzi podczas zajęć dydaktycznych. Autor raportu rekomenduje położenie dużego nacisku na szkolenia

nie tylko z metodyki efektywnego uczenia zdalnego (także przez pryzmat efektywnej kontroli pracy i samodzielności uczniów oraz rozwijania motywacji), ale także z zasad i standardów cyberbezpieczeństwa i ochrony danych w sieci. Szczególnie dużo do zrobienia jest w kwestii cyberbezpieczeństwa: z jednej strony ważne jest uwzględnienie kwestii cyberedukacji w podstawie programowej, z drugiej właśnie podnoszenie kompetencji w pierwszej kolejności wśród kadry nauczycielskiej⁷⁰.

Cyfrowa edukacja ma za zadanie zmienić paradygmat nauczania. W nowym modelu, dopasowanym do wyzwań XXI w., powinniśmy wspierać sposób myślenia o procesie uczenia się, w którym uczeń staje się twórcą własnych zasobów edukacyjnych, zaś szkoła – środowiskiem uczenia się. Rolą dobrze funkcjonującego państwa usługowego jest wsparcie tego procesu na każdym etapie edukacji, w wymiarze infrastruktury (m.in. szybki Internet, nowoczesne cyfrowe narzędzia i zasoby, wyposażenie placówek edukacyjnych) oraz rozwijania kompetencji cyfrowych (przede wszystkim nauczycieli, uczniów, bieżące wsparcie rodziców).

⁶⁸. How countries are using edtech (including online learning, radio, television, texting) to support access to remote learning during the COVID-19 pandemic, The World Bank, <https://www.worldbank.org/en/topic/edutech/brief/how-countries-are-using-edtech-to-support-remote-learning-during-the-covid-19-pandemic>, dostęp: 18.10.2021.

⁶⁹. Tamże.

⁷⁰. Cyfryzacja polskich szkół. Sukces czy porażka?, <https://www.cyberdefence24.pl/cyfryzacja-polskich-szkol-sukces-czy-porazka>, dostęp: 18.10.2021.

2.3.2. SŁUŻBA ZDROWIA

Zgodnie z najnowszym dokumentem programowym Zjednoczonej Prawicy, „Polski Ład”, zawierającym plan na czas po pandemii w zakresie wybranych obszarów życia społeczno-gospodarczego, jeden z najwyższych priorytetów przypisano służbie zdrowia. Sygnatariusze dokumentu programowego zakładają, że w ciągu najbliższych 6 lat wydatki na zdrowie osiągną do 7 proc. w relacji do PKB⁷¹. Warto jednak wyraźnie podkreślić: badania pokazują, że nie istnieje oczywista korelacja pomiędzy wielkością nakładów na opiekę zdrowotną a jakością krajowych systemów opieki zdrowotnej⁷². Lista bolączek polskiej służby zdrowia jest bardzo długa i obejmuje m.in. niską kulturę zarządzania placówkami medycznymi, nieoptymalne wykorzystanie zasobów w szpitalach, błędnie zaprojektowany system finansowy czy brak zachęt do konkurencji pomiędzy świadczeniodawcami. Przekłada się to postrzeganie własnego systemu zdrowia przez Polaków: według raportu STADA Health Report 2020⁷³ niecałe 40 proc. jest z niego zadowolonych (przy europejskiej średniej wynoszącej 74 proc.).

NIESTETY „POLSKI ŁAD” NIE PROONUJE SYSTEMOWYCH ROZWIĄZAŃ, KTÓRE TO NAPRAWIA, SKUPIAJĄC SIĘ NA WYMIENIANIU PONADCZASOWYCH BOLĄCZEK POLSKIEJ SŁUŻBY ZDROWIA –PRZED WSZYSTKIM NA NISKIEJ DOSTĘPNOŚCI USŁUG, KOLEJKACH, DEFICYCIE LEKARZY, W TYM SPECJALISTÓW – AUTORZY DOKUMENTU BARDZO SKROMNIE WSKAZUJĄ KOLEJNE ETAPY PLANOWANEJ CYFRYZACJI, KTÓRA W ZAŁOŻENIU MA DOPROWADZIĆ DO OGRANICZENIA BIUROKRACJI ORAZ UMOŻLIWIĆ PACJENTOM PROSTSZĄ KOMUNIKACJĘ Z PRZYCHODNIAMI I SZPITALAMI.

Wskazano jedynie na stworzenie Centrum Obsługi Pacjenta (poprzez portal pacjent.gov.pl), jako narzędzia kompleksowej obsługi i komunikacji z pacjentem, czy też System Informacji Medycznej (SIM), który ma umożliwić przekazywanie lekarzowi informacji o zdarzeniach medycznych pacjenta oraz jego elektronicznej dokumentacji dotyczącej zdrowia.

Są to pozytywne kierunki, ale niewystarczające. Badania pokazują, że niemal połowa pacjentów oczekuje większej cyfryzacji służby zdrowia⁷⁴. Potwierdza to raport NFZ⁷⁵ wskazując, że w czasie epidemii 80 proc. konsultacji medycznych odbywało się w formie teleporady, a znaczna część pacjentów nie wyobraża już sobie powrotu do tradycyjnego modelu ochrony zdrowia. Nie powinno to zresztą dziwić, jeśli przypomnimy sobie powszechny obraz służby zdrowia po wybuchu pandemii, która okazała się niewydolna i nieprzygotowana na sytuację kryzysową. Do przewlekłych kolejek i niskiej jakości obsługi pacjentów doszedł brak wolnych miejsc w szpitalach (dla cierpiących

także na inne choroby niż COVID-19), niedostatki sprzętu, ograniczenia w dostępie do specjalistów czy zabiegów. W tym okresie niejednokrotnie jedynym ratunkiem dla pacjentów w zdrowotnej potrzebie były Internet, jako główne źródło informacji o zdrowiu.

⁷¹ Polski Ład, http://polskilad.pis.org.pl/files/Polski_Lad.pdf, dostęp: 18.10.2021.

⁷² Gdzie giną pieniądze w służbie zdrowia?, Forum Prawo dla Rozwoju, <http://law4growth.com/gdzie-gina-pieniadze-w-sluzbie-zdrowia-raport-forum-prawo-dla-rozwoju/>, dostęp: 18.10.2021.

⁷³ Health Report 2020, Stada https://www.stada.com/media/5774/stada_healthreport2020_en.pdf, dostęp: 18.10.2021.

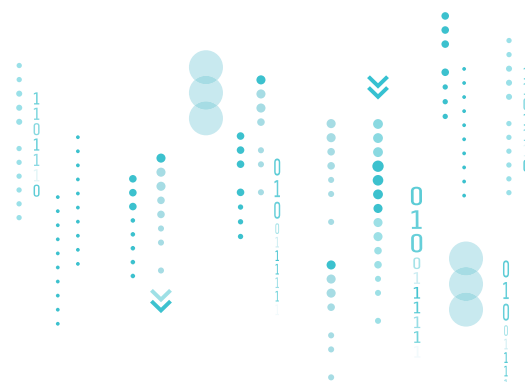
⁷⁴ Niemal połowa pacjentów oczekuje większej cyfryzacji służby zdrowia, <https://brandsit.pl/niemal-polowa-pacjentow-oczekuje-wiekszej-cyfryzacji-sluzby-zdrowia/>, dostęp: 18.10.2021.

⁷⁵ Raport z badania satysfakcji pacjentów korzystających z teleporad u lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w okresie epidemii COVID-19, Narodowy Fundusz Zdrowia, Warszawa, 8 sierpnia 2020.

SZACUJE SIĘ⁷⁶, ŻE KAŻDEGO MIESIĄCA OKOŁO 20 MILIONÓW POLAKÓW WŁAŚNIE TĄ DROGĄ WYSZUKUJE INFORMACJI DOTYCZĄCYCH ZDROWIA. DOTYCZY TO ZARÓWNO WYSZUKIWANIA INFORMACJI I ARTYKUŁÓW, ZAKUP LEKÓW, ALE TAKŻE POSZUKIWANIE ALTERNATYWNEJ FORMY KONTAKTU Z LEKARZEM. TO POKAZUJE ROSNĄCĄ ROLĘ TELEMEDYCY W POLSCE, KTÓRA POWINNA STANOWIĆ TRZON ROZWOJU CYFROWEJ TRANSFORMACJI OPIEKI ZDROWOTNEJ.

Telemedycyna to wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych do świadczenia opieki zdrowotnej na odległość. Kluczowymi elementami tej definicji są wykorzystanie ICT, świadczenie usług klinicznych oraz świadczenie ich na odległość⁷⁷. Bardziej zaawansowane rozwiązania umożliwiają dokonywaną w czasie rzeczywistym wymianę informacji o stanie zdrowia pacjenta lub innych danych medycznych, obejmując m.in. dane obrazowe (np. zdjęcia rentgenowskie, USG), zapisy czynności serca (EKG, holter) czy dane osłuchowe (transmisję zapisu dźwięku z elektronicznego stetoskopu), a także parametry biochemiczne, np. poziom cukru oznaczany przez chorego glukometrem⁷⁸. W Polsce dopiero w 2015 r. wprowadzono do porządku prawnego⁷⁹ rozwiązania ułatwiające udzielanie świadczeń zdrowotnych w modelu telemedycyny, co dało realną podstawę implementacji technologii informacyjno-komunikacyjnych do praktyki klinicznej. Jakkolwiek w praktyce medycznej dużo wcześniej zaczęto rozwijać tę dyscyplinę. Rozwiązania legislacyjne potwierdziły jedynie, że telemedycyna jest legalną formą uprawiania zawodu lekarza⁸⁰. Według raportu firmy doradczej i analitycznej PMR⁸¹, polski rynek usług telemedycznych w 2018 r. wart był 4,1 mln złotych. Zgodnie z prognozami jeszcze sprzed pandemii COVID-19, do 2023 r. rynek ten miał osiągnąć 143,4 mln złotych. Imponująca jest także dynamika wzrostu, która na przełomie tych lat miała wzrosnąć z 24 do 29 proc. Ekspertki wskazują⁸², że prawidłowo stosowana telemedycyna, może prowadzić do zwiększenia skuteczności, wydajności i równości opieki nad pacjentami.

Warto wzorować się na Danii, gdzie usługi telemedycyny są zaawansowane dzięki jasnym przepisom i wskazówkom, trwałemu finansowaniu i odpowiedniej refundacji. Powszechnie wykorzystywany jest telemonitoring dla chorych na POChP (przewlekła obturacyjna choroba płuc), który ma na celu śledzenie rozwoju choroby i ustanowienie wczesnych interwencji. Dwa razy w tygodniu pacjent bada ciśnienie krwi, tętno, wysycenie tlenem i masę ciała za pomocą sprzętu podłączonego do tabletu i przyjaznej dla użytkownika aplikacji. Pacjent odpowiada również na pytania zdrowotne dotyczące trudności w oddychaniu i kaszlu. Wyniki są przesyłane przez mobilne łącze szerokopasmowe do wyznaczonego pracownika służby zdrowia, który w razie potrzeby może podjąć odpowiednie działania w dowolnym momencie. System może być również wykorzystywany przez fizjoterapeutę do kontynuacji planu rehabilitacji, jeśli zostanie wydany po wypisie ze szpitala. Dodatkowo dzięki zastosowaniu czujników pacjenci mogą sprawdzić, czy prawidłowo wykonują ćwiczenia rehabilitacyjne⁸³.

⁷⁶ Oblicza cyfryzacji polskiej służby zdrowia, <https://brief.pl/oblicza-cyfryzacji-polskiej-sluzby-zdrowia/>, dostęp: 18.10.2021.

⁷⁷ Bringing health care to the patient. An overview of the use of telemedicine in OECD countries, OECD, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/8e56ede7-en.pdf?expires=1624113726&id=id&accname=guest&checksum=AF96B3F31D587D76ED035B6E9FAE4E25>, dostęp: 18.10.2021.

⁷⁸ Jak skutecznie wykorzystać potencjał telemedycyny w polskim systemie ochrony zdrowia?, Fundacja Telemedyczna Grupa Robocza, http://telemedycyna-raport.pl/api/file/events/rtgr/DZP_raportTGR%20raport-www.pdf, dostęp: 18.10.2021.

⁷⁹ Przepisami ustawy z 9 października 2015 roku o zmianie ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1991).

⁸⁰ Kilka uwag na temat telemedycyny, https://journals.viamedica.pl/fofia_cardiologica/article/view/59774, dostęp: 18.10.2021.

⁸¹ Rynek usług telemedycznych w Polsce 2018, PMR, <https://mypmr.pro/products/rynek-uslug-telemedycznych-w-polsce-2018>, dostęp: 18.10.2021.

⁸² Empowering the health workforce. Strategies to make the most of the digital revolution, OECD, <https://www.oecd.org/health/health-systems/Empowering-Health-Workforce-Digital-Revolution.pdf>, dostęp: 18.10.2021.

⁸³ Denmark – a telehealth nation, Healthcare Denmark,

Sytuacja pandemiczna wykreowała także dodatkowe zapotrzebowanie. Pacjenci wyjątkowo chwalą kontakt on-line ze specjalistą zdrowia psychicznego. Wirtualne usługi psychologiczne na żądanie mogą w przyszłości stanowić alternatywę dla tradycyjnych usług we wszystkich grupach demograficznych i społecznych, przede wszystkim wśród przedstawicieli pokolenia Z (pokolenie ludzi urodzonych w latach 1995–2019⁸⁴) oraz pracowników⁸⁵. Potwierdzają to globalne dane: według danych Teladoc⁸⁶ liczba teleporad specjalistów od zdrowia psychicznego wzrosła w 2020 r. w porównaniu z 2019 r. o 79 proc. wśród mężczyzn i 75 proc. w grupie kobiet.

Nie do przecenienia – także w polskich warunkach – jest pozytywny wpływ telemedycyny na poprawę realnych warunków pracy lekarzy. Odpowiednie narzędzia nie tylko skracają czas ich pracy, ale także odciążają lekarzy od zbędnej i czasochłonnej biurokracji, aby lepiej wykorzystać ten czas i skupić się na pacjencie. To szczególnie ważne, jeśli weźmiemy pod uwagę problemy kadrowe w polskiej służbie zdrowia. W Polsce na tysiąc pacjentów przypada 2,4 lekarza (w Austrii 5,2, w Niemczech 4,3, na Litwie 4,6⁸⁷); szacuje się, że brakuje blisko 70 tysięcy lekarzy⁸⁸. Czynnikiem przemawiającym za rozwojem telemedycyny jest także gwałtownie starzejące się społeczeństwo. Według szacunków GUS w 2050 r. liczba ludności Polski wyniesie 33 mln 951 tys. W porównaniu z rokiem bazowym 2013 oznacza to zmniejszenie liczby ludności o 4,55 miliona tj. aż o 12 proc⁸⁹.

SŁUSZNYM KIERUNKIEM POWINNO BYĆ W POLSCE RÓWNIEŻ WDRAŻANIE MODELU OPIEKI FARMACEUTYCZNEJ, DEFINIOWANEJ JAKO ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PROWADZENIE FARMAKOTERAPII W CELU UZYSKANIA EFEKTÓW, KTÓRE POPRAWIA JAKOŚĆ ŻYCIA PACJENTÓW⁹⁰.

Farmaceuta, w procesie współpracy z pacjentem oraz lekarzem, sprawuje kontrolę nad prawidłowym przebiegiem indywidualnej farmakoterapii, świadcząc szereg odpowiedzialnych usług: prowadzi konsultacje farmaceutyczne, dokonuje przeglądów lekowych, opracowuje plan opieki farmaceutycznej, wykonuje określone badania diagnostyczne czy też wystawia recepty w ramach kontynuacji zlecenia lekarskiego. Niezbędnym elementem dla bezpiecznego sprawowania opieki farmaceutycznej jest dostęp do historii terapii pacjenta, wiedza o wszystkich stosowanych lekach oraz odpowiednie dokumentowanie wykonywanych czynności. Wśród szeregu korzyści najważniejsze z perspektywy pacjenta stanowią ułatwienie w dostępie do leczenia bez potrzeby odbywania wizyt lekarskich, ułatwienie w dostępie do podstawowej diagnostyki, wsparcie pacjentów w bezpiecznym leczeniu drobnych dolegliwości. Z punktu widzenia systemu ochrony zdrowia, jest to szansa na zmniejszenie obciążenia innych zawodów medycznych przez rozwiązywanie drobnych problemów na poziomie aptek, ograniczenie liczby porad lekarskich, badań diagnostycznych i hospitalizacji z powodu problemów lekowych, oszczędności wynikające ze wcześniejszego rozpoznawania chorób czy też racjonalna gospodarka lekami.

⁸⁴. Pokolenie Z w finansach i na rynku pracy. Jak pokolenia Z, X i Y różnią się w świetle danych i badań, Spotdata, <https://www.pb.pl/pokoleniez/>, dostęp: 18.10.2021.

⁸⁵. Global Trends Report. Telemedycyna, czyli boom w wirtualnych usługach psychologicznych, <https://businessinsider.com.pl/rozwoj-osobisty/zdrowie/global-trends-report-telemedycyna-czyli-boom-w-wirtualnych-uslugach-psychologicznych/0b6qj0w>, dostęp: 18.10.2021.

⁸⁶. Teladoc Health data shows virtual mental healthcare boom, <https://www.healthcareitnews.com/news/teladoc-health-data-shows-virtual-mental-healthcare-boom>, dostęp: 18.10.2021.

⁸⁷. Number of medical doctors and nurses, OECD, <https://www.oecd.org/coronavirus/en/data-insights/number-of-medical-doctors-and-nurses>, dostęp: 18.10.2021.

⁸⁸. W Polsce drastycznie brakuje lekarzy. Pandemia jeszcze obnażyła braki. Pomogą medycy z zagranicy?, <https://lodz.wyborcza.pl/lodz/7,35136,26813952,w-polsce-drastycznie-brakuje-lekarzy-pomoga-zagraniczni-to.html>, dostęp: 18.10.2021.

⁸⁹. Prognoza ludności na lata 2014–2050 (opracowana 2014 r.), Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-,1,5.html>, dostęp: 18.10.2021.

⁹⁰. Raport opieka farmaceutyczna. Kompleksowa analiza procesu wdrożenia, Zespół ds. opieki farmaceutycznej, https://www.nia.org.pl/wp-content/uploads/2021/04/RAPORT_OPIEKA_FARMACEUTYCZNA-1.pdf, dostęp: 18.10.2021.

Warto spojrzeć na zagadnienie cyfryzacji służby zdrowia w sposób holistyczny, biorąc pod uwagę globalne trendy w zakresie rozwoju nowoczesnych technologii. Ekspert wskazuje, że obecnie znane nam rozwiązania – telemedycyna, elektroniczna dokumentacja medyczna, e-Recepty, e-Zwolnienia i e-Skierowania – to dopiero skromny wierzchołek góry lodowej. Najwięcej efektów daje dopiero wykorzystanie możliwości, które oferuje przekształcanie opieki zdrowotnej dzięki sztucznej inteligencji (ang. Artificial intelligence, AI). AI może prowadzić do lepszych wyników opieki oraz poprawić produktywność i efektywność świadczenia opieki, a także poprawić codzienną pracę personelu służby zdrowia, pozwalając im spędzać więcej czasu na opiece nad pacjentami. Może nawet szybciej wprowadzić na rynek zaawansowane leki ratujące życie⁹¹. Jednocześnie efektywne wykorzystanie Big Data na szerszą skalę w ochronie zdrowia może przynieść korzyści szerokiemu spektrum interesariuszy – zarówno pojedynczemu lekarzowi (poddawane pogłębionej analizie z wykorzystaniem inteligentnych aplikacji mogą zostać indywidualne wyniki pacjenta z wynikami setek innych pacjentów i ich historią choroby), jak i całemu systemowi opieki zdrowotnej. Wyzwania związane z analizą Big Data są duże, ale rozwiązywalne, przy wykorzystaniu nowych technologii, takich jak uczenie maszynowe, chatboty oraz takich narzędzi jak wydajne chmury obliczeniowe⁹².

**PRZYSPIESZENIE TRENDU CYFRYZACJI W SŁUŻBIE ZDROWIA PRZEŁOŻY SIĘ
NIE NA POPRAWĘ KOMFORTU ODCZUWANEGO PRZEZ PACJENTÓW,
ALE I – PRZEDĘ WSZYSTKIM – WPŁYNIE NA ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI
USŁUG MEDYCZNYCH DLA PACJENTÓW.**

Wzrost jakości systemu to także wzrost efektywności finansowej całej służby zdrowia. Należy jednoznacznie rekomendować przyspieszenie procesu transformacji cyfrowej w polskiej służbie zdrowia, nie tylko z uwagi na sytuację wywołaną przez COVID-19. Skuteczna i przemyślana digitalizacja tego sektora może w dłuższej perspektywie przyczynić się wyeliminowania wielu chorób trapiących niezmiennie od lat rodzimą służbę zdrowia.

⁹¹. Transforming healthcare with AI: The impact on the workforce and organizations, McKinsey & Company, <https://www.mckinsey.com/industries/healthcare-systems-and-services/our-insights/transforming-healthcare-with-ai#>, dostęp: 18.10.2021.

⁹². Cyfryzacja polskiej służby zdrowia – gdzie jesteśmy i dokąd zmierzamy?, <https://www.medfinance.pl/cyfryzacja-polskiej-sluzby-zdrowia-gdzie-jestesmy-i-dokad-zmierzamy>, dostęp: 18.10.2021.

CYFRYZACJA MOŻE STANOWIĆ TAKŻE DOSKONAŁY PUNKT WYJŚCIA DO KOLEJNYCH REFORM SYSTEMU OPIEKI ZDROWOTNEJ, KTÓRE POWINNY ZAPEWNIĆ RÓWNĄ PARTYCYPACJĘ PODMIOTÓW PRYWATNYCH NA JEDNAKOWYCH ZASADACH Z PODMIOTAMI PUBLICZNYMI.

Konieczne jest także wdrażanie i promowanie konkurencji wśród świadczeniodawców oraz ubezpieczycieli. Z kolei zasada „pieniądze za pacjentem” mogłaby stanowić trzon efektywnej metody finansowania systemu. To tak zwany system szwajcarski, gdzie istnieje możliwość wyboru przez pacjenta instytucji ubezpieczeniowej, a co za tym idzie – także konkretnego szpitala⁹³. Służba zdrowia jest w dalszym ciągu finansowana z budżetu państwa, ale na każdego obywatela przypada pula środków finansowych dedykowana określonej koszykowi świadczeń, która trafiałaby do wskazanej przez niego firmy ubezpieczeniowej.

Warto także zwrócić uwagę na rozwiązania stosowane w Czechach. Czeski pacjent dopłaca do leczenia w publicznych placówkach. Przykładowo, gdy wieczorem pojawi się na ostrym dyżurze w szpitalu, ale jego problem nie okaże się poważny i można go będzie bez zdrowotnych konsekwencji rozwiązać następnego dnia u lekarza rodzinnego, wówczas pacjent zostawia w szpitalu 90 koron czeskich (nieco ponad 15 zł). W konsekwencji zmniejsza to kolejki na SOR-ach, które w Polsce są zmorą. Swego czasu w Czechach obowiązywały także dopłaty pacjentów do wizyt u specjalistów, np. podczas wizyty u kardiologa pacjent płacił 30-40 koron (ok. 5 zł)⁹⁴.

2.3.3. WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

Kolejnym ważnym z punktu widzenia obywateli i gospodarki obszarem wymagającym przyspieszonej transformacji w Polsce, jest bez wątpienia system sądownictwa. W tym przypadku COVID-19 tylko mocniej unaoczniał skalę problemów, z jakimi mierzy się polski wymiar sprawiedliwości.

Niestabilność prawa, doraźne i nieprzemysłane rozwiązania ustawodawcze (w szczególności w obszarze podatków), stanowią od lat wielką bolączkę polskiej legislacji. Wprawdzie według najnowszego badania Grant Thornton⁹⁵ w 2020 r. uchwalono w Polsce 14,9 tys. stron nowego prawa, co oznacza najniższy wynik od 12 lat i o 31 proc. niższy niż przed rokiem, to niestety cały czas sposób tworzenia prawa – niezależnie od pandemii – nadal pozostawia wiele do życzenia.

Skomplikowane i nieprzejrzyste prawo gospodarcze przekłada się na niewydolność systemu sądownictwa, co jest bardzo silnie skorelowane z poziomem rozwoju gospodarczego i, niestety, mocno wpływa na jego obniżenie. Jak podaje Doing Business 2020⁹⁶, egzekwowanie kontraktu (należności z umowy) trwa średnio prawie dwa lata (685 dni), kosztuje ponad 19 proc. wartości przedmiotu sporu i wymaga przejścia dziesiątek procedur. W Rankingu daje nam to 55. miejsce (na 185 krajów), daleko za Węgrami (25. miejsce) czy Bułgarią (42. pozycja).

Jaskrawym przykładem pokazującym skomplikowanie polskiego prawodawstwa jest „Przewodnik Antykryzysowy dla Przedsiębiorców”, czyli podręcznik przygotowany przez Polski Fundusz Rozwoju, zawierający informacje, w jaki sposób przedsiębiorcy i samorządy mogą skorzystać

⁹³. Co należy zrobić, żeby pieniądze szły za pacjentem?, <https://podyplomie.pl/medical-tribune/19702,co-nalezy-zrobic-zeby-pieniadze-szly-za-pacjentem>, dostęp: 18.10.2021.

⁹⁴. Dlaczego w Czechach nie ma kolejek do lekarza?, <https://www.prawo.pl/zdrowie/dlaczego-w-czechach-nie-ma-kolejek-do-lekarza-,238371.html>, dostęp: 18.10.2021.

⁹⁵. Produkcja prawa zwalnia, ale legislacyjne grzechy zostają, Grant Thornton, <https://grantthornton.pl/publikacja/produkcja-prawa-zwalnia-ale-legislacyjne-grzechy-zostaja/>, dostęp: 18.10.2021.

⁹⁶. Doing Business, <https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreconomies/poland>, dostęp: 18.10.2021.

z rozwiązań zawartych w Tarczy Antykryzysowej oraz jak prowadzić firmę w dobie pandemii. W założeniu przewodnik miał stanowić praktyczne kompendium wiedzy i wsparcie w zrozumieniu formalnych i skomplikowanych przepisów zawartych w ustawie. Niemniej nie mały szok wywołuje objętość podręcznika. Jego najbardziej aktualna wersja liczy 262 strony⁹⁷, podczas gdy sama ustawa została spisana na blisko 200 stronach⁹⁸.

REFORMY SĄDOWNICTWA SĄ KLUCZOWE POD KĄTEM WSPIERANIA WYDAJNOŚCI I UTRZYMYWANIA ROZWOJU GOSPODARCZEGO ORAZ HARMONII ŻYCIA SPOŁECZNEGO W PAŃSTWIE, DLATEGO TAK WAŻNĄ ROLĘ ODGRYWAJĄ REFORMY STRUKTURALNE NAKIEROWANE NA POPRAWĘ JAKOŚCI, SPRAWNOŚCI I DOSTĘPNOŚCI DO SĄDOWNICTWA DLA OBYWATELI I PRZEDSIĘBIORCÓW. PONOWNIE DUŻĄ ROLĘ DO ODEGRANIA MA TUTAJ TRANSFORMACJA CYFROWA.

Podkreślmy, że w zakresie digitalizacji wymiaru sprawiedliwości w ostatnich latach dokonano kilku skutecznych rozwiązań⁹⁹, które mogą stanowić dobry punkt wyjścia do kolejnych e-reform. Przede wszystkim, wdrożona została e-Platforma Ministerstwa Sprawiedliwości (eMS), która umożliwia zdalny dostęp do rejestrow KRS, pozwala na przeglądanie Monitorów Sądowych i Gospodarczych oraz uzyskanie zaświadczenia z Krajowego Rejestru Karnego w trybie on-line. Dużym ułatwieniem są także Elektroniczne Księgi Wieczyste, dzięki którym możemy przeglądać rejestry przez Internet, uzyskać ich odpisy, zweryfikować autentyczność i aktualność. Z kolei e-Sąd, czyli elektroniczne Postępowania Upominawcze, ma zastosowanie w drobnych postępowaniach o charakterze wezwania do zapłaty w sprawach nieskomplikowanych i niewymagających przeprowadzenia postępowania dowodowego. Akta danej sprawy prowadzone są w systemie teleinformatycznym e-sądu. Ekspertki wskazują, że dzięki temu rozwiązaniu udało się wprawdzie odciążyć sądy od orzekania w drobnych, często oczywistych, ale za to czasochłonnych sprawach, ale jednocześnie z punktu widzenia obywateli-dłużników, działalność e-sądów znacznie zmniejszyła poczucie ochrony ich praw¹⁰⁰.

Skutecznym przykładem wykorzystania nowoczesnych technologii w sądach jest instytucja e-rozprawy.

Pandemia w końcu umożliwiła wdrożenie planowanego i niestety odwlekanego od wielu lat rozwiązania w zakresie przeprowadzania rozpraw i posiedzeń sądowych z wykorzystaniem urządzeń komunikacji na odległość. Wprowadzenie e-rozpraw i poszerzenie możliwości rozpoznawania spraw cywilnych na posiedzeniu

niejawnym zostały wprowadzone do polskiego porządku prawnego przepisami tzw. Tarczy 3.0¹⁰¹. Stanowi to odpowiedź ustawodawcy na postulaty środowisk prawniczych¹⁰², jednak zmiana ograniczona jest czasowo. Organizowanie e-rozpraw w sposób przewidziany w przepisach Tarczy 3.0 jest możliwe jedynie w czasie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich. **Pojawiają się postulaty, aby to rozwiązanie pozostało z nami na dłużej jako trwały element cyfrowej reformy polskiego wymiaru sprawiedliwości. To ważny postulat m.in. z punktu działania Krajowej Izby Odwoławczej, organu właściwego do rozpoznawania odwołań wnoszonych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego¹⁰³. To kluczowa instytucja z punktu widzenia sprawności realizowanych inwestycji publicznych w Polsce.**

Wydłużenie procesu odwoławczego może mieć niebagatelny wpływ na realizację zamówień publicznych, których realizacja wymaga teraz napiętego harmonogramu z uwagi na terminy rozliczeń środków unijnych. Branża budowlana, wykonawcy inwestycji infrastrukturalnych, wskazują w ostatnich miesiącach na znaczącą zwłokę

⁹⁷ Przewodnik Antykryzysowy dla Przedsiębiorców, Polski Fundusz Rozwoju, <https://pfr.pl/dam/pfr/documents/tarcza-antykryzysowa/PFR-Przewodnik-Antykryzysowy-dla-Przedsiębiorcow.pdf>, dostęp: 18.10.2021.

⁹⁸ Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2020 poz. 568, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000568>, dostęp: 18.10.2021.

⁹⁹ Wymiar sprawiedliwości i sądownictwo, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, <https://www.gov.pl/web/cyfrizacja/wymiar-sprawiedliwosci-i-sadownictwo>, dostęp: 18.10.2021.

¹⁰⁰ Długie spory o należności, <https://www.rp.pl/artykul/1025063-Dlugie-spory-o-naleznosci.html>, dostęp: 18.10.2021.

¹⁰¹ Ustawa z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2, Dz.U. 2020 poz. 875, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000875>, dostęp: 18.10.2021.

¹⁰² Tarcza 3.0 - planowane zmiany w zakresie postępowań cywilnych (upadłościowych i restrukturyzacyjnych), Dentons, <https://www.dentons.com/pl/insights/alerts/2020/may/18/shield-3-planned-changes-in-civil-proceedings-bankruptcy-restructuring>, dostęp: 18.10.2021.

¹⁰³ Podstawowe informacje o KIO, Krajowa Izba Odwoławcza, <https://www.uzp.gov.pl/kio/o-kio/podstawowe-informacje-o-kio>, dostęp: 18.10.2021.

w pracy KIO w rozpoznawaniu spraw odwoławczych i długie oczekiwanie na wyznaczenie terminu rozprawy¹⁰⁴. Na pewno nie bez znaczenia jest wejście od 1 stycznia 2021 r. nowej ustawy Prawo zamówień publicznych i związana z tym niepewność dla wszystkich stron postępowania, jednak dla sprawności orzecznictwa KIO warto zastanowić się nad wdrożeniem nowoczesnych cyfrowych form prowadzenia rozpraw.

W tym kontekście interesujące są wyniki badania przeprowadzonego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka¹⁰⁵, w celu sprawdzenia m.in. jak często sądy

korzystają z możliwości przeprowadzenia e-rozprawy, jakie jest przeszkolenie sędziów w związku z nową formą odbywania rozprawy.

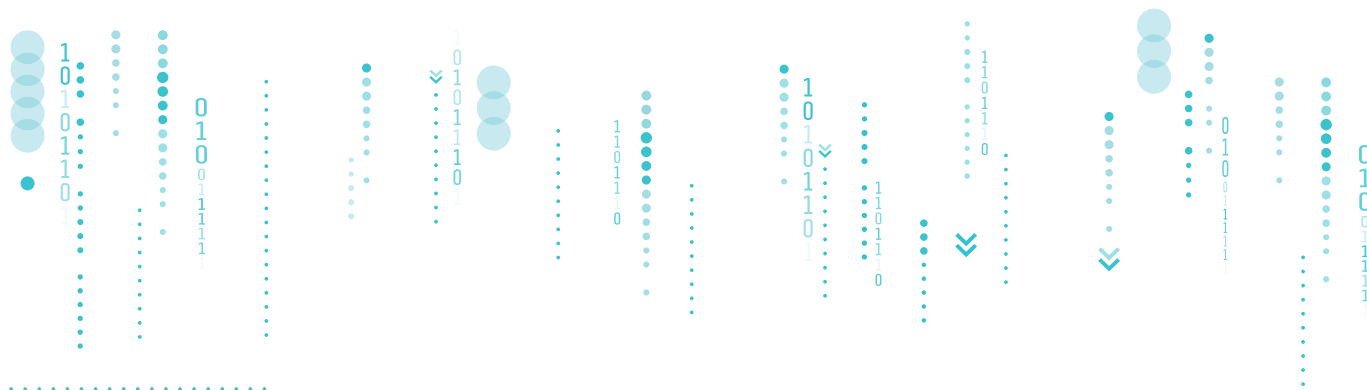
Wyniki pokazują, że to rozwiązanie było dotychczas najczęściej wykorzystywane w pracy sądów penitencjarnych. Ponadto częściej korzystano z omawianego trybu w postępowaniach w sprawach cywilnych oraz gospodarczych niż w sprawach karnych. Pierwsze wnioski są pozytywne i pokazują potencjał, jaki niosą ze sobą e-rozprawy.

ABY WDROŻENIE TEJ INSTYTUCJI ZAKOŃCZYŁO SIĘ SUKCESEM, POTRZEBNA JEST JEDNAK KOMPLEKSOWA REFLEKSJA W ZAKRESIE SPOSOBU PRZEPROWADZANIA E-ROZPRAW. REKOMENDUJE SIĘ TAKŻE ZAPEWNIENIE ODPOWIEDNIEGO SPRZĘTU (TECHNICZNE WYPOSAŻENIE SAL ROZPRAW) ORAZ PRAKTYCZNYCH SZKOLEŃ DLA SĘDZIÓW, PRACOWNIKÓW SĄDÓW I PROFESJONALNYCH PEŁNOMOCNIKÓW Z ZAKRESU ORGANIZOWANIA I PROWADZENIA POSIEDZEŃ LUB ROZPRAW W TRYBIE ZDALNYM.

Kolejny postulat dotyczy powszechnej digitalizacji akt sądowych. Prowadzenie akt wyłącznie w postaci cyfrowej pozwoli uzyskać szereg wymiernych korzyści. To przede wszystkim minimalizacja czasu, kosztów i niewygody związanych z pracą nad aktami w tradycyjnej formie. Dzięki temu możliwe stanie się korzystanie ze zgromadzonego w sprawie materiału w dowolnym miejscu przez kilka zainteresowanych osób jednocześnie¹⁰⁶. Wprowadzenie cyfrowych akt pozwoli uczestnikom postępowania swobodnie brać udział w internetowym posiedzeniu sądu lub składać elektronicznie nowe pisma procesowe bez konieczności wcześniejszej wizyty w czytelni akt.

Na uwagę zasługują nie tylko pomysł wdrożenie profilu zaufanego między obywatelem a sądem, ale także rozpowszechnianie internetowych kanałów komunikacji obywateli z sądami, takich jak poczta elektroniczna, formularze kontaktowe oraz czaty internetowe¹⁰⁷.

Modelem docelowej transformacji powinno być dla nas zbudowanie cyfrowego ekosystemu sądownictwa, co możemy osiągnąć na skutek przemyślanej i kompleksowej digitalizacji wszystkich kluczowych aspektów funkcjonowania sądów.

¹⁰⁴. Zmiana PZP spowołniła Krajową Izbę Odwoławczą, <https://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/drogi/zmiana-pzp-spowołniła-krajowa-izbe-odwoławcza-76778.html>, dostęp: 18.10.2021.

¹⁰⁵. E-rozprawy w polskich sądach. Jak pandemia COVID-19 wpłynęła na pracę polskich sądów?, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2021/03/E-rozprawy_Analiza.pdf, dostęp: 18.10.2021.

¹⁰⁶. Sądy dostępne przez Internet. Szanse i zagrożenia, Fundacja Court Watch Polska, https://courtwatch.pl/wp-content/uploads/2020/12/FCWP_raport_sady_dostepne_przez_internet_szanse_i_zagrozenia.pdf, dostęp: 18.10.2021.

¹⁰⁷. Tamże.

ROZDZIAŁ

REKOMENDACJE I PODSUMOWANIE

3.1.

REKOMENDACJE STRATEGICZNE
W ZAKRESIE CYFRYZACJI

1

Wdrażanie koncepcji państwa usługowego, rozumianego jako efektywna e-administracja, wykorzystująca cyfryzację na potrzeby sprawnego reagowania na potrzeby obywateli i zarządzania nowoczesnym państwem.

2

Położenie nacisku na poznanie potrzeb i preferencji obywateli przez administrację. Ułatwi to decentralizację i samorządność, ponieważ to właśnie samorzady lokalne znajdują się najbliżej klienta (obywatela) i mogą zebrać opinię o jego potrzebach oraz zaproponować najlepsze usługi publiczne.

3

Transformacja cyfrowa umożliwia uproszczenie procesów, skrócenie ich czasu i wygenerowanie oszczędności. Punktem wyjścia powinny być przede wszystkim same procedury, schematy działania, istniejące procesy, które dopiero po optymalizacji należy przenieść do środowiska cyfrowego. Jeśli chcemy cyfryzować procesy, które nie są efektywne, nie zrobimy tego dobrze.

4

Stałe poszerzanie katalogu cyfrowych usług publicznych, przy wykorzystaniu i integracji istniejących i sprawdzonych narzędzi, m.in. Profilu Zaufanego, Internetowego Konta Pacjenta, aplikacji mObywatel.

5

Sprawny i partnerski dialog między dostawcami technologii a urzędnikami. Położenie nacisku na budowanie kompetencji oraz wiedzy w administracji.

6

Edukacja celem zmiany mentalności i eliminowanie myślenia (po stronie zarówno obywateli, jak i urzędników), że „jak mam coś na papierze, to znaczy, że coś mam naprawdę”.

7

Rozwijanie kultury społeczeństwa informacyjnego. Jednocześnie administracja powinna określić, jakie dane są jej niezbędne i tylko takie od obywateli uzyskiwać i gromadzić.

8

Stawianie w sektorze publicznym na sprawdzone i przetestowane na rynku technologie.

9

Patrzenie na nowoczesne technologie przez pryzmat tego, czy przystają do rzeczywistości regulacyjnej.

10

Rozwijanie dialogu i współpracy na styku państwa, samorządów, sektora prywatnego i NGO.

- 11 Wykorzystywanie nowoczesnych rozwiązań i technologii (Blockchain, AI, 5G) jako środków do osiągnięcia celu, pod warunkiem sprecyzowania celów transformacji cyfrowej w administracji.
- 12 Rozwijanie szerokopasmowego Internetu i eliminacja białych plam, szczególnie w mniejszych miejscowościach i na obszarach wiejskich.
- 13 Zwolnienie z opłat skarbowych obywateli korzystających z usług publicznych w formie cyfrowej.
- 14 Nacisk na cyberbezpieczeństwo w administracji publicznej, odpowiednia polityka kadrowa i płacowa umożliwiająca pozyskiwanie najlepszych specjalistów z rynku do pracy w instytucjach publicznych w obszarach IT.
- 15 Powszechne wdrożenie w urzędach instytucji publicznych narzędzi umożliwiających komunikację i załatwianie spraw w formie zdalnej na linii obywatel-administracja.
- 16 Dalsza integracja i ujednoczenie portali instytucji publicznych pod jedną domeną internetową.
- 17 Zapewnienie i przekazanie przez państwo wsparcia finansowego i organizacyjnego w zakresie cyfryzacji zasobów i procesów na poziomie gmin.
- 18 Stosowanie przepisów Prawa zamówień publicznych w celu pobudzenia innowacji i transformacji cyfrowej w administracji rządowej, samorządowej, w spółkach, w których to prawo obowiązuje.

3.2.

REKOMENDACJE BRANŻOWE

3.2.1. EDUKACJA

- 1 Zwiększanie cyfrowych kompetencji wśród Polaków (nauczycieli, uczniów, wsparcie dla rodziców).
- 2 Położenie nacisku na szkolenia nauczycieli, nie tylko z metodyki efektywnego uczenia zdalnego (także przez pryzmat kontroli pracy i samodzielności uczniów oraz rozwijania motywacji), ale także z zasad i standardów cyberbezpieczeństwa i ochrony danych w sieci.

3

Polepszenie dostępu do sprzętu i rozwój infrastruktury w szkołach. Wsparcia wymaga rozwój zapleczy technologicznych placówek: sprawne komputery, rzutniki, tablice multimedialne.

4

Kluczowym wyzwaniem jest przede wszystkim zapewnienie powszechnego dostępu szybkiego i niezawodnego Internetu.

5

Aby przełamać ograniczenia i bariery techniczne, powszechny dostęp do sprzętu może zostać osiągnięty poprzez jego wypożyczenie lub pomoc w zakupie uczniom i nauczycielom – z uwzględnieniem potrzeb najbardziej potrzebujących osób.

6

Duży nacisk należy położyć na wyposażenie pracowni komputerowych w urządzenia i software umożliwiające naukę programowania czy przedmiotów ścisłych i przyrodniczych.

7

Wypracowanie i przyjęcie wspólnych standardów sprzętowych (przynajmniej w formie rekomendacji), które mogą posłużyć do wyposażenia nowoczesnej pracowni komputerowej w każdej szkole.

8

Autoryzowanie i monitorowanie, pod kątem bezpieczeństwa, wszelkich materiałów, aplikacji i pomocy dydaktycznych oraz ocenianie ich jakości i przydatności przy realizacji wyznaczonych celów edukacyjnych.

9

Cyfryzacja zasobów to doskonała okazja do audytowania i zweryfikowania podstaw programowych i realizowanych w szkole treści nauczania.

10

Rozwijanie w cyfrowej edukacji nowoczesnych platform dla kursów e-learningowych czy zapewniających dostęp do cyfrowych zawartości, takich jak e-podręczniki i inne materiały multimedialne.

11

Uwzględnienie kwestii cyberedukacji w podstawie programowej oraz podnoszenie tych kompetencji w pierwszej kolejności wśród kadry nauczycielskiej.

12

Wykorzystanie dobrych praktyk i rozwiązań cyfrowych nie tylko podczas nauczania zdalnego, ale także po powrocie uczniów do szkolnych ławek, w celu trwałego podnoszenia standardów nauczania.

3.2.2. SŁUŻBA ZDROWIA

1

Wdrażanie narzędzi cyfrowych, które umożliwią pacjentom prostszą komunikację z przychodniami i szpitalami.

2

Dalsze rozwijanie telemedycyny, która powinna stanowić trzon rozwoju cyfrowej transformacji opieki zdrowotnej.

3

Wdrożenie w Polsce pełnego modelu opieki farmaceutycznej.

4

Otwartość na globalne trendy w zakresie rozwoju nowoczesnych technologii w służbie zdrowia (AI, Big Data, uczenie maszynowe, rozwiązania chmurowe).

3.2.3. WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

1

Rozwijanie instytucji e-rozprawy w polskich sądach, nie tylko na czas stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii.

2

Zapewnienie odpowiedniego sprzętu (techniczne wyposażenie sal rozpraw) oraz praktycznych szkoleń dla sędziów, pracowników sądów i profesjonalnych pełnomocników z zakresu organizowania i prowadzenia posiedzeń lub rozpraw w trybie zdalnym.

3

Powszechna digitalizacja akt sądowych oraz prowadzenie akt wyłącznie w postaci cyfrowej.

4

Wdrożenie profilu zaufanego między obywatelem a sądem oraz rozpowszechnianie internetowych kanałów komunikacji obywateli z sądami, takich jak poczta elektroniczna, formularze kontaktowe oraz czaty internetowe.

4.

AUTOR
MATEUSZ GILEWSKI

Doświadczony manager realizujący złożone programy i projekty biznesowe oraz społeczne.

Specjalista ds. logistyki i łańcucha dostaw. Autor niezależnych raportów i analiz gospodarczych. Absolwent Akademii Obrony Narodowej i Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, swoją edukację kontynuuje na Politechnice Warszawskiej. Współpracował z międzynarodowymi korporacjami, start-upami, organizacjami pracodawców. Posiada doświadczenie w pracy dla wiodącej polskiej firmy doradczej z branży transportowej i infrastrukturalnej. Był dyrektorem Warsaw Enterprise Institute, w przeszłości pełnił także funkcję prezesa poznańskiego oddziału Stowarzyszenia KoLiber. Mentee w Programie Mentoringowym Fundacji Liderów Biznesu, ukończył również Szkołę Przywództwa Instytut Wolności oraz Polsko-Amerykańską Akademię Liderów.

INSTYTUT
NOWEJ EUROPY

